

1 Korin

Korin niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleŋ haŋkapyɑ asan kayyiŋ

¹ Ne Polbe Al Kuruŋ beleŋ dufaymiňde po Yesu Kristuyen mere basaŋ al aposel hiyyen yeŋ hoy niryiŋ. Niŋgeb meteŋ kadniniŋ Sostenesya neya beleŋ ² den Korin taunde niŋ Yesu Kristuyen alya bereya sios Al Kuruŋ beleŋ doyaŋ dirde hi goya Doyaŋ Al Kurunjiniŋ Yesu Kristu dolon irde haŋ mar megen hike kwa kuruŋ goya goyen goke asan gago kaŋ har. Deŋ Korin niŋ siosbe Yesu Kristu niŋ dufaytiŋ saŋiŋ irke Al Kuruŋ beleŋ yeŋ ge teŋ hoyan muŋ dapat dirtiŋ haŋ. Irde wukken wor po yireŋ yeŋ hoy dirtiŋyen haŋ. Yesu Kristube yeŋ dolon irde haŋ mar megen hike kwa kuruŋ goya neŋyat Doyaŋ Al Kuruŋ.

³ Niŋgeb Adoninin Al Kurunya Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu Kristuya beleŋ buniŋeŋ dirde igin igin dirde bitiŋ yisikamke igin hiwoŋ yeŋ nurde har.

Pol beleŋ Korin niŋ Yesuyen alya bereya niŋ Al Kuruŋ igin nurt unyŋ

⁴ Be, deňbe Yesu Kristuya haŋ geb, Al Kuruŋ beleŋ buniŋeŋ dirde igin igin dirde hi. Niŋgeb goke teŋ hugiŋeŋ Al Kuruŋ igin wor po nurt uneŋ himyen. ⁵⁻⁶ Al Kuruŋ igin nurt uneŋ himyen gote miŋ kurabe gahade: neŋ beleŋ Yesu Kristu niŋ tagaltekeb mere go nurdeb bitiŋde

tareŋ hitiŋ haŋ gwahade goyen po, deŋ goyen Yesu Kristuya hikeb mere teŋ teŋya saba fudinde bebak teŋ teŋya kuruŋ gobe igiŋ mat wor po titek po dirtinyen haŋ. ⁷ Gwahade ningeb Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu Kristu sopte mulgaŋ heŋ wawoŋ wor po yeŋ nurde goke doyaŋ henjaŋ Holi Spirityen tareŋ kawan forok yeŋ yeŋ mata goyen tumŋaŋ yawartıŋ ala haŋ. ⁸ Deŋ gwahade gobe Al Kuruŋ beleŋ sanjŋ dirde hike kuŋ kuŋ nalu funaŋ forok yiyyen. Gogab nalu funaŋ Yesu Kristu waŋ waŋ goyenterbe ultiŋde merem moŋ hinayinj. ⁹ Ningeb neŋ beleŋ Urmiŋ Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu Kristuya awalikde hinayinj yeŋ hoy diryin al Al Kuruŋbe yeŋ ge hekkeŋ nurtek al hi.

Yesuyen alya bereya bana bipti forok yamiŋ

¹⁰ Be, kadne yago, deŋ tumŋaŋ kadom mohonje teŋ teŋ mata ma teŋ hinayinj. Mere teŋ hinayinj kuruŋ goyen banabe dufay uŋkureŋ po kerde mere teŋ hinayinj yeŋ gago Doyaŋ Al Kuruŋniniŋ Yesu Kristuyen deňemde dineŋ hime. Moŋgo gwaha ma tinayinbe deŋ haŋ bana goŋ kadom kilon gird teŋ hikeb bipti forok yenayinj. Niŋgeb bada heŋ bitinjya dufaytiŋya uŋkureŋ po kerde awalikde po hinayinj. ¹¹ Kadne yago, ne ga dineŋ hime gabe al kura Kloeya hanjen mar kura gore waŋbe dindiken uliŋ dufay budam yerde kadom mohonje teŋ hanjen goke momoŋ niraj geb, gago dineŋ hime. ¹² Deŋ haŋ bana goŋ niŋ al kurabe, “Neŋbe Polyen saba gama irde hite,” yeŋ haŋ. Kurabe, “Apolosyen saba gama irde hite,”

yen̄ han̄j. Irde kuratiñbe, “Pitayen* saba gama irde hite,” munaj̄ kurabe, “Yesu Kristuyen saba gama irde hite,” yen̄ han̄j. ¹³ Daniñ gwaha teñ han̄j? Yesu Kristube walkaka irde hoyan̄ hoyan̄ irtiñ geb, gogo teñ han̄j? Ne Pol gare deñ ge teñ kuruse hende kammiriñ? Irde ne Polyen tareñde baptais tamin̄? Moñ, gwahade moñ!

¹⁴ Deñ beleñ mata gwahade teñ han̄j go nurdeb ne beleñ hankäpya Krispusya Gaiusya po baptais yirdeb deñ kurabe baptais ma dirmiriñ goke Al Kuruñ igin̄ wor po nudr uneñ hime. ¹⁵ Ningeb deñ beleñ epte ma, “Neñbe Polyen tareñde baptais titiriñ,” yenayiñ. ¹⁶ Fudinde, Stefanasya yen̄ya han̄yen mar goyen wor baptais yirmiriñ yen̄ nurde hime. Munaj̄ al hoyan̄be gwaha yirmiriñ yen̄ ma nurde hime. ¹⁷ Yesu Kristu beleñ nad nerke deñ hitte kumiriñ gobe al baptais yird yird niñ ma kumiriñ. Gwahade yarabe yen̄ ge yitiñ mere igin̄ goyen tagal tagal niñ kumiriñ. Kun̄ tagalde heñyabe moñgo Yesu Kristu kuruse hende kamyiñ gote sanjiñbe hubu hiyyeñkek yen̄be megen niñ alyen dufay wukkek yen̄ han̄yen goyen ma gama irde tagalde hinhem.

Yesu Kristube Al Kuruñyen tareñya dufay wukkekya miñyan̄

¹⁸ Be, Yesu kuruse hende kamyiñ gote merebe megen niñ alyen dufay gama irde kame kak alare kutek marbe kukuwamneñ nurde han̄j. Goyen-poga neñ Al Kuruñ beleñ dumulgañ titiñ marbe mere gobe mataniniñ gergeñ ird ird tareñ miñyan̄

* **1:12:** Deñem hoyan̄be Sifas.

yenj nurde hite. ¹⁹ Kukuwamjen nurde hañ mar gokeb Al Kuruñyen asanđe mere gahade katiñ hi: “Al kura, ‘Neñbe megen niñ dufay wukkekniniñ yanj,’ yenj hañ marte dufay wukkek goyen gwamuñ yureñ.

Irde ‘Kenkela bebak teñ teñ sanjinjiniñ yanj,’ yenj hañ marte bebak teñ teñ tareñ goyen teñ siña ireñ,” yitiñ hi. *Aisaia 29:14*

²⁰ Niñgeb megen niñ dufay wukkek miňyañ albe Al Kuruñ diliñde meten igin dahade teñ hanj? Saba teñ teñ marbe Al Kuruñ diliñde meten igin dahade teñ hanj? Irde gayenter dufay gergeñ forok yirde al biñ yawarde hañ marbe Al Kuruñ diliñde meten igin dahade teñ hanj? Hubu wor po! Al Kuruñ beleñ megen niñ alyen dufay wukkek yen hanjen goyen kukuwamjen wor po iryinj. ²¹ Niñgeb megen niñ alyen dufay go gama irde hañ marbe epte ma Al Kuruñ nud untek yiryinj gobe Al Kuruñ beleñ dufaymin wukkek kerde gogo gwahade yiryinj. Irde mere tagaltekeb megen niñ al beleñ mere kukuwamjen yen hanjen goyen al kura beleñ mereninin goyen nurde Yesu Kristu niñ dufaymin tareñ irnayinj marbe yad yad niñ Al Kuruñ beleñ amanjeñ nurde dufay gogo kiryinj.

²² Yuda marbe mata tiñeñ Al Kuruñ beleñ po ga irtek goke po nañkenenj hañ. Grik marbe megen niñ alyen dufay wukkek goke po nañkenenj hañ. ²³ Gega neñbe Yesu Kristu kuruse hende kamyinj goke po tagalde hite. Goyenbe Yuda marbe Mesaiabe gwahade mat ma kamyenj yen nurde hanjen geb, gwahade nurde hanjen gore Yesu Kristu niñ yitiñ mere goyen bebak teñ

teŋ belŋeŋ pet tike mata buluŋde kateŋ haŋ. Irde Yuda mar moŋ al miŋ hoyanŋbe Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere gobe kukuwamŋeŋ nurde haŋ. ²⁴ Goyenpoga al kura Al Kurunŋ beleŋ basiŋa yirtiŋ marbe Yesu Kristu beleŋ Al Kurunŋyen saŋiŋya dufay wukkekya goyen kawan yiryiŋ yeŋ nurde haŋ. Yuda mar kura Al Kurunŋ beleŋ basiŋa yiryiŋ marbe gwahade nurde haŋ. Al miŋ hoyanŋ Yuda mar moŋ goyen Al Kurunŋ beleŋ basiŋa yirtiŋ mar wor gwahade po nurde haŋ. ²⁵ Megen niŋ marbe Yesu kuruse hende kamyiŋ gobe Al Kurunŋyen dufay po gama irde gogo tiyyiŋ mere goyen nurdeb Al Kurunŋyen dufay gobe kukuwamŋeŋ yeŋ nurde haŋ. Gega Al Kurunŋyen dufaybe alyen dufay gote fołek geb, gogo Yesu kuruse hende kamde Al Kurunŋyen dufay wukkek goyen kawan iryiŋ. Megen niŋ marbe Al Kurunŋyen tareŋbe kurunŋ moŋ geb Yesu keneŋ unaŋ tike kuruse hende kamyiŋ gogo yeŋ nurde haŋ. Gega Al Kurunŋyen tareŋbe alyen saŋiŋ gote fołek geb, gogo Yesu kuruse hende kamyiŋ gega sopte isanŋ heŋ tareŋmiŋ kawan iryiŋ.

²⁶ Be, kadne yago, haŋkapyä Al Kurunŋ beleŋ hoy ma diriŋyabe megen niŋ marte diliŋdeb dahade hinhan goke dufay henanŋ ko. Deŋ duŋkureŋ duŋkureŋ po ga megen niŋ alyen dufay wukkek yeŋ haŋyen go miŋyaŋ hinhan. Irde deŋ bana gonjbe al deŋem yaŋbe budam ma hinhan. Doyanŋ mar wor budam moŋ. ²⁷ Goyenpoga Al Kurunŋbe megen niŋ alyen dufay wukkek goyen goniniŋ yaŋ yeŋ haŋ mar memya henanŋ yeŋbe dufay go miŋmoŋ mar basiŋa yiryiŋ. Irde al tareŋninŋ

yanj yenj haŋ mar memya henaj yenjbe sanjŋ
 miŋmoŋ mar basiŋa yiryiŋ. ²⁸ Irde megen niŋ
 mar beleŋ al kura gogo yenj ma yeneŋ hanjen irde
 al deŋem moŋ yineŋ hanjen mar goyen Al Kurun
 beleŋ basiŋa yiryiŋ. Al Kurunjbe megen niŋ mar
 beleŋ det kurun yenj nurde haŋ det gobe gwam
 muŋ yurde det titmiŋen yenj nurde hanj det gobe
 basiŋa yiryiŋ. ²⁹ Gogab al kura beleŋ epte ma Al
 Kurun diliŋde yingen ge turuŋ turuŋ teŋ hinayiŋ.
³⁰ Goyenpoga deŋbe Al Kurun beleŋ basiŋa diryiŋ
 geb, Yesu Kristuya haŋ. Yesu Kristube dufay
 wukkek Al Kurun hitte mat watiŋ gote miŋ al
 heŋbe dufay wukkek dunen hi. Yenjbe gwahade
 geb, neŋ gayen dufay wukkek go dunenbe mata
 buluŋde mat dumulgaŋ tiye yenj nende gasuŋ teŋ
 kamyiŋ. Irde Al Kurun diliŋde al huwak, irde
 wukkek wor po diryiŋ. ³¹ Ningeb goke teŋ Al
 Kurunyen asanđe gahade katiŋ hi:

“Al kura yingen ge turuŋ turuŋ tiye yenjbe Doyan
 Al Kurun po ga turuŋ iryen,” yitiŋ. *Yere
 maia 9:24*

2

¹ Be, kadne yago, haŋkapyä deŋ hitte kun
 gor heŋyabe Al Kurunyen dufay banare hinhin
 goyen kawan irde momoŋ dirde hinhem. Gwaha
 dirde heŋyabe mere al beleŋ hapek yanj nurtek
 mat ma momoŋ dirde hinhem. Irde megen
 niŋ alyen dufay wukkek yenj hanjen go hende
 huwarde ma momoŋ dirde hinhem. ² Go dirde
 hinhem gobe deŋya heŋya det hoyan hoyan niŋ
 ma nureŋ, Yesu Kristu niŋ po nureŋ, irde yenj
 kuruse hende kamyiŋ goke po nureŋ yenj dufay

henj hinhem geb, gogo dirde hinhem. ³ Ne deňya hinhetyabe Al Kurunyen meteňbe kuruň geb, nigen tareňner epte moň yenj nurde hinhem. Irde moňgo meteňmin buluň ireň yenjbe kafura henj barbar wor po yenj hinhem. ⁴ Niňgeb Al Kurunyen mere tagalde saba dirde henjyabe megen niň alyen dufay wukkek, kirmintinde hapek yaň nurtek goyen gama irde ma tagalde hinhem. Gwaha titnejbe Holi Spirityen sanjinde meteň teň himeke gote iginenj kawan forok yenj hinhan. ⁵ Go teň hinhem gobe dufaytij Yesu niň tareň iramiň goyen megen niň alyen dufay wukkek yenj hanjen go hende moň Al Kurunyen tareňde dufayninin sanjıń irtiriň yenj nurnayıň yenjbe gogo Holi Spirityen tareňde meteň teň hinhem.

Dufay wukkekbe Holi Spirit beleň duneň hi

⁶ Be, nej Al Kurunyen mere tagal tagal marbe Yesu gama ird ird matare parguwak yara hitiň mar goya henj Al Kurunyen dufay wukkek goke saba tagalde hite. Goyenbe megen niň alyen dufay wukkek yenj hanjen go hende ma tagalde hite. Irde megen niň doyaň mar kame hubu henayıň gote dufay wukkek yenj hanjen go hende huwarde ma tagalde hite. ⁷ Gwaha titnejbe Al Kurunyen dufay wukkek banare hitiň bebak titek moň goyen tagalde hite. Al Kurunyen dufay wukkek gobe kame nalu funaňde deňniniň turňuň yaň henj henj ge Al Kuruň beleň hanjapyä wor po megeň ga forok ma yekeya ep iryiň go goyen. ⁸ Dufaymiň wukkek gobe megen niň doyaň mar beleň bebak ma tiyaminiň. Bebak tiyaminiň manhan Doyaň Al Kuruň tareňminj

turŋuŋ yaŋ wor po goyen kuruse hende ma mayke kamwoŋ. ⁹ Goyenbe go mar gore gwaha tinayıŋ yeŋbe bikkeŋ Al Kurunyen asanjdeb gahade katiŋ:

“Al Kuruŋ beleŋ yeŋ ge amanęŋ nurd uneŋ haŋ
mar niŋ det gitik teŋ yunyiŋ gobe
megen niŋ marbe diliŋde ma kennayiŋ, kir-
miŋde ma nurnayiŋ,
irde epte ma det go forok yenayıŋ yeŋ nurde
hinayıŋ,” yitiŋ hi. *Aisaia 64:4*

¹⁰ Goyenbe neŋ hittebe Al Kuruŋ beleŋ Holi Spirit inke det goyen dikala diryiŋ. Holi Spiritbe det tumŋaŋ yeneŋ keŋkela nurde bebak teŋ hiyen. Al Kurunyen dufay banare wor po hi goyen manan keŋkela nurde bebak teŋ hiyen geb, gogo Al Kuruŋ beleŋ inke neŋ hitte waŋ dikala diryiŋ. ¹¹ Be, ganuŋ al beleŋbe kadomde dufay goyen epte kenen bebak tiyyeŋ? Hubu wor po. Al goyen yiŋgeŋ po gab dufaymiŋ goyen nurde hiyen. Gwahade goyen po, al kura beleŋ Al Kurunyen dufay epte ma nuryen. Al Kurunyen dufaybe Holi Spirit po gab nurde hiyen. ¹² Neŋbe megen niŋ mar beleŋ dufay heŋ haŋ gwahade ma dufay heŋ hite. Gwahade yarabe da detbe Al Kuruŋ beleŋ murungem moŋ duliŋ duntiŋ goyen bebak tinayıŋ yeŋbe Holi Spirit Al Kuruŋ hitte mat watıŋ go po gab neŋ hitte hi. ¹³ Niŋgeb mere tagalde hite gobe megen niŋ alyen dufay wukkek yeŋ hanjen go hende huwarde ma tagalde hite. Gwaha titŋeŋbe Holi Spirit beleŋ saba dirtiŋ go hende huwarde tagalde hite. Niŋgeb mere fudinde Holi Spirit beleŋ yitiŋ goyen Holi Spirityen yufuk

bana haŋ mar goyen nurde bebak tinayin yen momoŋ yirde hite. ¹⁴ Gega al kura Holi Spirityen yufuk bana ma heŋ megen niŋ dufay po gama irde haŋ marbe mataya mereya Holi Spirit beleŋ forok yirde hi goyen epte ma yeneŋ bebak teŋ kukuwamjen po nurde hinayin. Ningeb mel gobe mataya mereya Holi Spirit beleŋ forok yirde hi goyen ma yade hanj. Gobe Holi Spirityen yufukde haŋ mar beleŋ po gab yeneŋ bebak teŋ hanj geb, gago dineŋ hime. ¹⁵ Goyenbe Holi Spirit yufuk bana hi albe mataya mereya kurun goyen igin ma buluŋ goyen igin yeneŋ bebak teŋ hiyen. Gega al gobe al mali hoyan kura beleŋ epte ma al igin ma buluŋ innayin. ¹⁶ Gokeb Al Kurunyen asanđe gahade katinj hi:

“Ganuŋ al beleŋ Doyaŋ Al Kurunyen dufay kenen
bebak teŋ hi? Hubu wor po.

Ganuŋ al beleŋ igin saba iryeŋ? Epte moŋ,” yitiŋ.

Aisaia 40:13

Goyenpoga neŋbe Yesu Kristuyen dufay kenen
bebak teŋ hite.

3

*Yesuyen alya bereya yinjeŋ uliŋ fitfut tiyamiŋ
goke yiriŋ*

¹ Be, kadne yago, deňya hinhemyabe deň goyen bitiŋde Holi Spirit beleŋ sanjŋ meteŋ teŋ hi yen ma denej hinhem. Dufaytiŋbe Yesu Kristu niŋ tareŋ iramiŋ gega, bitiŋ banabe megen niŋ dufay beleŋ po kurun hike denejbe diriŋ muknej du-
faymiŋ hako po haŋ goyen saba yirtiŋ yara dirde hinhem. ² Diriŋ muknejbe biŋge tareŋ epte ma

netek geb, mamu po nene hanjen. Niñgeb deñ wor gwahade goyen denenþe saba sanjñ ma dirde hinhem. Gayenter wor bikkeñ hinhan gwahade po hanj. ³ Gobe bitiñ banabe megen niñ dufay po kurunj hi geb, gwahade po hanj. Ga dineñ hime gabe deñ bana gonj kadtñ igin mat hike yenenþe goke bitiñ ar yen hi, irde kadom mohonđe teñ hanj geb, gago dineñ hime. Deñ mata gwaha teñ hanj gobe bitiñ bana megen niñ dufay po kurunj hi geb, mata gogo teñ hanj. Holi Spirit miñmoñ marte mata gama irde hanj geb, gogo teñ hanj. ⁴ Ga dineñ hime gabe kuratin beleñ, “Neñbe Polyen saba gama irde hite,” yen hanj, irde kura beleñ, “Neñbe Apolosyen saba gama irde hite,” yen hanj gobe Holi Spirit miñmoñ marte mata geb, gogo megen niñ marte mata po teñ hanj dineñ hime. ⁵ Meterñderebe Al Kurunj beleñ hoyanj hoyanj dunyinj. Niñgeb Apolosbe ganuj? Irde Polbe ganuj? Deyyabe tumñañ Al Kurunyen meteñ mar uliñ po. Niñgeb deñ ge meteñ tiyyekeb gogo Yesu niñ dufaytiñ tareñ iramiñ. ⁶ Gwahade geb ne Polbe det muyken tur irtiñ yara deñ bitiñ bana Al Kurunyen mere goyen kirmiriñ. Irkeb Apolos beleñ Al Kurunyen mere go kurunj hiyyen yenbe det hartiñ go fe yunenj doyanj yirde hanj yara doyanj irde hinhin. Goyenbe det hartiñ go forok irde kurunj ird ird albe Al Kurunj, yen unjkurenj po. ⁷ Ningeb Al Kurunyen mere al biñde tur ird ird alya mere go fe unenj doyanj ird ird alyabe turunj yirtek moñ. Mere go kurunj ird ird al Al Kurunj yen munj po gab turunj irtek. ⁸ Munañ Al Kurunyen mere al biñde hard hard alya mere go

kuruŋ heŋ heŋ ge doyaŋ ird ird alya gote meteŋbe hoyan̄ hoyan̄ moŋ. Al Kuruŋ diliŋdeb uŋkuren̄ po. Goyenbe meteŋ nende gigen yuntiŋ gote murunŋembe kame meteŋmiŋ gote igineŋ dahade forok yitiŋ goyen yeneŋ gab murunŋem gwahade po yunyen̄. ⁹ Fudinde, neya Apolosyabe tumŋaŋ Al Kuruŋ niŋ teŋ meteŋ teŋ har. Munaŋ deŋbe Al Kuruŋyen biŋge meteŋ yara. Irde Al Kuruŋyen ya balem go gwahade goyen.

¹⁰ Be, Al Kuruŋ beleŋ buniŋeŋ dirde igin̄ igin̄ diryiŋ geb, al kura ya ird ird mata nurde pasi hitiŋ al gore keŋkela po tola yimiyyeŋ gwahade yara nebe deŋ hitte kuŋ Yesuyen alya bereya sios forok ird ird meteŋ miŋ urmiriŋ. Irkeb al hoyan̄ beleŋ meteŋ timiriŋ go hende sios forok irde han̄. Mata gobe tola yimiyytiŋ go hende al hoyan̄ beleŋ ya irde han̄ go gwahade goyen. Goyenbe tola yimiyytiŋ go hende ya irde han̄ marbe daha mat ya go irde han̄ goke keŋkela nurde ga irde hinayiŋ. ¹¹ Tola tareŋ haŋkapyä timiyytiŋ tola gobe Yesu Kristu. Niŋgeb al kura tola hoyan̄ kura sopte ma yimiyyeŋ. ¹² Yesu Kristu hitte mat sios forok irde han̄ marte meteŋmiŋ kurabe igin̄ wor po, kurabe igin̄ wor po moŋ. Gobe al beleŋ ya yirtiŋ yara. Al kurabe gol, kurabe silwa, kurabe hora damum hende wor po yade ya yirnayiŋ. Irde al kurabe he, kurabe yamuŋ, kurabe huŋ beleŋ po ya yirnayiŋ. ¹³ Irde kuŋ kuŋ al igin̄ya buluŋya pota yird yird nalu funaŋ forok yeke ya yirtiŋ go kak beleŋ kumga tike gab ya yirtiŋ mar bana ganuŋyen meteŋbe igin̄, munaŋ ganuŋyen meteŋbe igin̄ wor po moŋ goyen kawan

forok yiyyen. ¹⁴ Kak beleñ kumga tiyyen gega, ya daminjbe sanjin hiyyen gobe ya go iryin albe gote murunjem tiyyen. ¹⁵ Munañ ya go humga kukeb ya go iryin al gote murunjembe hubu geb, bin misin nuryen. Yinqeñbe Al Kurun beleñ teñ gasunjmiñde kiryen. Gega al gobe yamiñ humga kuke detmiñ tumjanj ya binde yubul teñ busaharde ulin ulin po hiyen go gwahade meteñmiñ gote murunjembe hubu wor po hiyyen.

Yesuyen alya bereyabe Al Kurunyen ya balem

¹⁶ Be, deñbe Yesuyen alya bereyabe Al Kurunyen ya balem, irde Holi Spirit deñ bana hi goyen ma nurde hanj? ¹⁷ Al Kurunyen yabe balem wor po, irde deñbe ya balem gogo geb, al kura beleñ Al Kurunyen ya go buluñ iryenbe Al Kurun beleñ al go gwamuñ uryen.

*Megen niñ alyen dufay wukkek yen hanjen gobe
Al Kurun diliñde det diryen wor po*

¹⁸ Be, deñbe dindiken usi ma yirde hinayin. Ningeb deñ hanj bana al kura beleñ yinqeñ ge yenjbe, “Nebe megen niñ alyen diliñde dufay wukkek miñyan al yen neneñ hanj,” yen nurde hi kenem dufay go tubul po tiyyen. Gwaha teñ hike megen niñ mar beleñ kukuwamñen keneñ hinayin gega, Al Kurunbe dufay wukkek miñyan yen kinyen. ¹⁹ Megen niñ alyen dufay wukkek yen hanjen gobe Al Kurun diliñde kukuwamñen keneñ hiyen geb, gogo Al Kurunyen dufay wukkek gama irde hiyen al gobe dufay wukkek fudinde go miñyan yen kinyen. Goke teñbe Al Kurunyen asanjde gahade katin hi:

“Al kura, ‘Neŋbe megen niŋ alyen dufay wukkek goniniŋ yan,’ yeŋ haŋ marbe

Al Kuruŋ beleŋ dufaymiŋ tigiri tikeb yiŋgen go po buluŋ yirde hi,” yitiŋ. *Yop 5:13*

²⁰ Irdeb sopte mere kura katiŋbe gahade:

“Doyaŋ Al Kuruŋbe megen niŋ alyen dufay wukkek yeŋ hanjen gobe gote iginen miŋmoŋ yeŋ nurde hi.” *Tikiŋ 94:11*

²¹ Ningeb deŋbe al kura turuŋ irde, “Neŋbe al goyen gama irde hite,” ma yeŋ hinayiŋ. Det tumŋaŋbe dende geb, gago momoŋ dirde hime. ²² Ne Polya Apolosya Pitayabe tumŋaŋ den Yesuyen alya bereyat meteŋ mar. Megen ga manaŋ dende megen. Irde heŋ heŋya kamde kamdeya, det hanča haŋ gaya kame hinayiŋ goya kuruŋ gobe tumŋaŋ dende. ²³ Irde deŋbe Yesu Kristuyen alya bereya. Irde Yesu Kristube Al Kuruŋyen.

4

Yesu Kristuyen mere basan mar

¹ Be, gwahade niŋgeb, deŋbe neŋ gayen Yesu Kristuyen meteŋ mar, irde Al Kuruŋ beleŋ dufaymiŋ banare hitin goyen kawan ird ird meteŋ yuntiŋ mar yeŋ deneŋ hinayiŋ. ² Goyenbe neŋ Yesuyen meteŋ mar beleŋ titek mata kurabe Al Kuruŋ beleŋ meteŋ duntiŋ goyen bininiŋde mat fudinde wor po keŋkela meteŋ titek go goyen. ³ Goyenpoga meteŋ go teŋ heŋyabe deŋ beleŋ daw ma al hoyan beleŋ daw meteŋneya mataneya goke igin ma buluŋ ninnayiŋ goke kandukŋeŋ ma nurde himyen. Nigeŋ wor meteŋneya mataneya

goyen igin wet ma buluŋ wet goyen goke ma yeŋ himyen. ⁴ Ne benerbe meteŋya mataya teŋ hime kuruŋ gobe igin ala po teŋ hime yeŋ nurde himyen. Gega Al Kuruŋ diliŋdebe buluŋne kuram moŋ ma yeweŋ. Al Kuruŋ yeŋ uŋkureŋ gore po gab igin teŋ hime ma buluŋ teŋ hime goyen momoŋ niryen. ⁵ Niŋgeb meteŋ marmiŋde meteŋya mataya goyen igin ma buluŋ yineŋ yineŋ nalube hako hi geb, aran po gwaha ma yineŋ hinayin. Nalu funaŋde gab Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ waŋ gwaha yinyen geb, gayenter deŋ beleŋ gwaha ma yineŋ hinayin. Goyenter gab Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ alyen mataya meteŋya kidoma bana hike epte ma keŋkelə yentek yara goyen kawan ird ird hulsi teŋ wayyen. Irdeb al biŋde dufay kerde hitiŋ goyen wor kawan iryen. Irke gab Al Kuruŋ beleŋ meteŋ marmiŋ nende gigen meteŋ titiŋ gote muruŋgem yuneŋ turuŋ yiryen.

⁶ Be, kadne yago, saba dirhem gayen deŋ beleŋ nurde keŋkelə bebak tinaŋ yeŋbe neya Apolosyat ulderer mere gago teŋ hime. Gogab deŋ beleŋ neya Apolosyat mata keneŋbe, “Al Kurunyen asaŋde katiŋ go po gama irde hinayin. Mere hoyan gor ma haŋ gobe gama ma irde hinayin,” yeŋ hanjen gote miŋ nurnayin. Gwaha tinayinbe al kura gama ird ird goke yiŋgeŋ turuŋ turuŋ teŋbe al hoyanbe buluŋ mat tagal uneŋ uneŋ mata go ma teŋ hinayin. ⁷ Goyenpoga dindigen ge yeŋ neŋbe igin yeŋ nurdeb al hoyanbe buluŋ yineŋ yineŋ tareŋbe ganuŋ beleŋ dunkeb gogo teŋ haŋ? Det budam deŋ hitte haŋ kuruŋ gobe Al Kuruŋ beleŋ ma duntiŋ? Goyenbe daniŋ Al

Kuruŋ beleŋ ma duntiŋ yeŋ nurdeb dindiken ge turuŋ turuŋ teŋ haŋ?

⁸ Be, deŋbe Al Kuruŋyen saba niŋ biŋge kamtiŋeŋ teŋ hinhan goyen bikkeŋ tumŋaŋ nurde pasi hitiŋ yeŋ nurde haŋ. Irde al kura horam yan beleŋ det kuraŋ ma nurde haŋ yara Holi Spirityen tareŋbe bikkeŋ titiŋ gogo ep yeŋ nurde haŋ. Irde doyaŋ mar karkuwaŋ hitiŋ yeŋ nurde haŋ, irdeb neŋ Yesuyen mere basaŋ mar gayenbe deŋem miŋmoŋ yeŋ nurd duneŋ haŋ. Goyenbe deŋ goyen gwahade hetek nalube hako po hi. Yesu Kristu sopte mulgaŋ heŋ waŋ waŋ nature gab alya bereyamiŋ gobe doyaŋ mar karkuwaŋ henayiŋ. Niŋgeb fudinde wor po, deŋ goyen doyaŋ mar karkuwaŋ hewoŋ yeŋ nurde hime. Gogab neŋ wor deŋya tumŋaŋ doyaŋ mar karkuwaŋ hiniŋ. ⁹ Gega gayenter neŋ Yesuyen mere basaŋ marbe al kura mata buluŋ wor po tike al buda kuruŋ diliŋde gasa yirke kamtek marte gasuŋde gor deŋ ge teŋ Al Kuruŋ beleŋ dirtiŋ yara nurde hime. Niŋgeb alya bereya megen haŋ kuruŋ goya Al Kuruŋyen miyonja tumŋaŋ neŋ hitte kanduk dahade forok yenayiŋ yeŋ denen haŋ. ¹⁰ Gwahade niŋgeb, neŋbe Yesu Kristu niŋ teŋbe kukuwa hite, munaj deŋbe Yesu Kristuya heŋbe dufay wukkek miŋyaŋ haŋ. Irde neŋbe yulkek hite, munaj deŋbe saŋintiŋ yan. Deŋbe al beleŋ al deŋem yan yeŋ denen palap dirde haŋ, munaj neŋ gabe al siksukneŋ yeŋ palap ma dirde haŋ. ¹¹ Fudinde, neŋbe meten miŋ urtiriŋde mat waŋ waŋ ga hite gayenterbe biŋge niŋ kamde, fe niŋ kamde, ulniniŋ umŋa

miñmoñ, irde al beleñ buluñ buluñ wor po dirke ulniniñ misiñ kateñ hityen. Irde yaniniñ miñmoñ geb, kurar mat kurar kuñ kuñ teñ hityen. ¹² Neñbe binje niñ nurdeb nindikeñ meteñ kuruñ teñ gab yade hityen. Al kura beleñ karan durkeb neñbe Al Kurunyen tarende guram yirde taren yirde hityen. Al kura beleñ buluñ buluñ dirkeb goke mukku ma teñ goya goya meteñ teñ hityen. ¹³ Al kura mere buluñ mat dirkeb neñbe igiñ mat wol heñ yuneñ hityen. Miñde mat wañ wañ hañka hite gayenter neñbe det buluñ kura yimiyyiñeñ dirtek yara hite.

¹⁴ Gwaha dinmekeb memya henan̄ yen̄ ma asan̄ ga kañ duneñ hime. Gwaha dirtiñeñbe deñ goyen diriñne yago yara geb, bener mat deñ ge aman̄eñ wor po nurdeb gago nurde ga hinayiñ yen̄ saba dirde hime. ¹⁵ Yesu Kristu niñ saba dird dird marbe budam wor po hañ. Goyenbe adotin̄ yagobe budam gwahade ma hañ. Ne wa kuñ Yesu Kristu niñ yitiñ mere goyen momoñ dirmeket yen̄ ge dufaytiñ sanjiñ iramin̄ geb, nebe Yesu Kristuya heñbe deñ kuruñ gote adotin̄ yara himiriñ. ¹⁶ Niñgeb nere mata po keñkelä gama irde hinayiñ yen̄be gago batbat dirde hime. ¹⁷ Goke teñbe Timoti gogo deñ hitte teñ kermeket kuyen̄. Yeñbe urne yara, bubulkuñne wor po yen̄ nud unen̄ himyen. Yeñbe binde mat fudinde wor po Doyañ Al Kuruñ niñ meteñ teñ hiyen. Yeñ beleñ gab ne gayen Yesu Kristuya heñ mata dahade teñ himyen goke momoñ dirke bitin̄ bak yiyyen̄. Yeñbe ne beleñ Yesuyen alya bereya sios megen hike kwa kuruñ goyen saba yirde himyen gwahade goyen

po momoŋ diryen.

¹⁸ Goyenbe deŋ haŋ bana goyen kuratiŋ kurabe, “Polbe sopte ma waŋ dinyen,” yeŋ nurdeb neŋ nurhet nurhet teŋ haŋ. ¹⁹ Gega Doyaŋ Al Kurun beleŋ igin ninkeb heŋ ga heŋ ga ma tiyen, goyare po kuŋ deneŋ. Kuŋ gab parpar teŋ haŋ mar goyen mere dahade teŋ haŋ, irde tareŋ damiŋde mata gogo teŋ haŋ yeŋ keŋkela yeneŋ bebak tiyen. ²⁰ Al Kurun beleŋ alya bereyamiŋ doyaŋ yirde hi gobe merere po moŋ, tareŋmiŋde doyaŋ yirde hi. Niŋgeb kuŋ gab mel go sanŋiŋ damiŋde mata gogo teŋ haŋ goyen yeneŋ. ²¹ Niŋgeb kuŋ daha dirmek gab igin yeŋ nurnayin? Bearar hende kwep kwep direŋ ma, bekkeŋde igin mat mere direŋbe igin?

5

Mata buluŋ ter haŋ mar hayhay yirde hinayin

¹ Be, deŋ haŋ bana goŋ alya bereya kura leplep mata teŋ haŋ gote mere momoŋ nurmiŋ. Al kura naniŋde beremya duwan teŋ har gobe Al Kurun ma nud unen haŋ mar wor mata gwahade ma teŋ haŋyen. ² Goyenpoga deŋbe mata gwahade forok yeŋ hi goke buluŋeŋ ma nurde tumŋan Al Kurun diliŋde igin po hite yeŋ dindikeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ haŋ. Mata buluŋmiŋ goke bitiŋ misiŋ nurde esenbe mata buluŋ titiŋ al goyen deŋya epte ma awalik hetek yeŋ takira titek yarabe gwaha ma irde haŋ. ³ Nebe deŋya gor ma hite gega, dufaynerbe deŋya gor hite. Niŋgeb nigen gor hime yara teŋbe mata go tiyuŋ al gob bikken mata buluŋ tiyaŋ inmiŋ. ⁴⁻⁵ Niŋgeb

deñ beleñ Doyañ Al Kuruñninij Yesu Kristu niñ teñ gabu irdeb al go takira tike Satan yufukde heñ kanduk yeneñ hiyen. Dufaynebe deñ gabu irde hinayinđe gor deñya hiyen, irde Doyañ Al Kuruñninij Yesu Kristuyen tareñ manan deñ hitte hiyen geb, igin gwaha tinayinj. Gogab al go kanduk bana heñyabe mata buluñ timiñ yeñ bebak teñbe megen niñ dufay buluñ go tubul tikeb kame Doyañ Al Kuruñ wañ wañ natureb al go tumulgan tiyyen.

⁶ Niñgeb mata buluñ gwahade goyen deñ bana hikeya dindiken ge turuñ turuñ ma ten hinayinj. Deñbe yis dirñeñ muñ kura palawa bana kerkeb gore hilyañ kuñbe palawa ditdi niyyeñ go goyen ma nurde hañ? ⁷ Nurde hañ kenem mata buluñtiñ gobe yis girmaneñ hitiñ yara geb, goyen yade siña yirnayinj. Irkeb deñbe palawa gergen yis gam moñ yara Al Kuruñ diliñde wukken hinayinj. Yesu Kristu beleñ mata buluñtiñ halde dunen yeñ Pasobare niñ sipsip dirñeñ yara* heñ kuruse hende kamyiñ geb, deñbe mata buluñtiñ miñmoñ mar hitiñ hañ. ⁸ Niñgeb neñbe megen heñyabe dufay buluñya mata buluñya yis bikkek yara goyen yubul po teñ mata wukkekya mere fudindeya po teñ hitek. Go teñ hitek gobe Israel mar beleñ Pasoba nature beret yis miñmoñ nene hanjen gwahade goyenbe gogo.

⁹ Be, hakot kura ne beleñ asanđe al wet kura ma

* **5:7:** Bikkenj Israel mar Isip naña tubul teñ Kenan kunij tiyaminyabe Al Kuruñ beleñ sipsip al diriñ dirñeñ gasa yirde darim yade yame kantayañ sam yirnayinj yinyinj. Pasoba Sipsip Dirñeñbe alyen gasun teñbe kamyiñ al Yesu niñ yitiñ.

bere wet kura leplep mata teñ hikeb go mar goyen awalik ma yirde hinayiñ yeñ kañ dunmirinj.[†] **10** Go dinmirinj gote miñbe leplep mata teñ hañ mar, det ug po yad yad niñ po dufay heñ hañ mar, al hoyan gasa yirniñ yirniñ yirde kawe yirde hañ maryabe det toneñ al beleñ yirtiñ dolon yirde hañ mar goya ma po hinayiñ yeñ ma dinmirinj. Munañ go mar goya ma hitek yeñbe go yilwa yirdeñ kunj damde hinayiñ? Gor kura hitek miñmoñ. **11** Niñgeb asañ ga kañ duneñ hime gabe deñ hañ bana al kura beleñ, “Nebe Yesu gama irde hime geb, nebe kadtiñ,” dineñ hiyeñ gega, mata buluñ kura teñ hikeb yeñya ma awalik heñ hinayiñ yeñbe gago kañ hime. Mata buluñ gobe gahade: leplep mata, det uguñ po yad yad niñ po dufay heñ heñ mata, ungura dolon yirde yirde mata, mere buluñ mat teñ teñ mata, kukuwa fe nene kukuwa heñ heñ mata, irde al gasa yirniñ yirniñ yirde kawe yird yird mata. Deñ hañ bana al kura mata buluñ gwahade teñ hike yeneñbe awalik ma po irde hinayiñ. Dula wor yeñya ma po teñ hinayiñ.

12-13 Al Yesu ma nurd uneñ hañ mar gore mata buluñ teñ hañ goke merem yañ yird yird gobe nere samuñ moñ geb, matamij goke ma nurde hime. Mata buluñmiñ gobe Al Kuruñ beleñ gab merem yañ yiryeñ. Goyenpoga deñ hañ bana goyen al kura beleñ mata buluñ tikeb ganuñ mar beleñ gab goke innayiñ? Deñ gog po geb. Goke teñbe, “Deñ hañ bana goyen al kura mata buluñ

[†] **5:9:** Pol beleñ asañ budam kayyiñ goyen Baibelde ma hañ goyen bana mere tiyyiñ gokeb gago yeñ hi.

teñ hike keneñbe al go takira tinayiñ. Irkeb deñya ma hinayiñ,” yeñ hañ.

6

Kadom merere gerd gerd ma teñ hinayiñ

¹ Be, dindigen bana goñ al kurabe kadomya kanduk miñyañ go sope iryé yeñbe daniñ Al Kurunyen alya bereya hitte ma kuñbe megen niñ marte mere nurd nurd al hitte kuñ hañ? Mata gwahade titek moñ goyen daniñ gwaha teñ hañ? Gobe buluñ wor po! ² Deñbe kame nalu funañdebe neñ Al Kurunyen alya bereya beleñ megen niñ mar merere yerde matamiñ goke yintek goyen ma nurde hañ geb, gogo mata gwahade teñ hañ? Irde deñ beleñ kame megen niñ mar merere yerde matamiñ goke yintek hañ kenem deñ bana kanduk dirñen muñ kura forok yitiñ goyen dindiken epte ma kanduk go sope yirnayiñ? ³ Deñbe nalu funañde Al Kurunyen miyoñ mata buluñde kateñ uñgura hitiñ goyen wor neñya deñya beleñ merere yerde matamiñ goke yintek yeñ ma nurde hañ geb, gogo mata gwahade teñ hañ? Neñbe kame mata kuruñ goyen wor igin titek kenem det dirñen megen heñya neñ bana kadniniña kanduk forok yeñ hañ gobe epte sope yirtek. Goyenbe gwaha ma teñ hañ! ⁴ Deñbe dindiken bana kanduk kura goke kadom mohonđe titek goyen forok yekeb kanduk go sope irniñ yeñbe daniñ megen niñ mar Yesuyen alya bereya yeneñmiñbe sios bana deñem moñ yeñ yeneñ hañ mar hitte yad kuñ hañ? ⁵ Ga dineñ hime gabe nurde memya henan

yenþe gago dineþ hime. Deñ Yesu niñ dufaytiñ tareñ irtiñ mar bana goþbe kanduktıñ sope ird ird al kuram moþ? ⁶ Hubu niþgeb gogo dindikeñ uliñ kadom igin ma nurd gunen teþbe merere yirniñ yen Yesu niñ dufaymiñ sañiñ ma irde haþ mar diliñde Yukun haþ?

⁷ Fudinde, deñ haþ bana kadtıñya kanduktıñ miþyañ goyen megen niñ marte merere yerteke sope irnayıñ yen al sinjore niñ hitte Yukun haþ gobe Al Kuruñ diliñde bikkeñ son haþ yen denen hi. Niþgeb gwaha ma teþ hinayıñ. Kadtiñ belen usi dirde buluñ buluñ dirde hike goþmiñ gon gwaha dirde hinan yen hinayıñ gobe igin yen nurde hime. ⁸ Neb gwaha dineþ hime goyenbe fudinde wor pobe al usi yirde buluñ buluñ yirde haþ marbe al hoyan moþ deñ gogo yen nurde hime.

⁹ Deñbe mata buluñ teþ haþ marbe Al Kuruñ belen alya bereyamin doyan yirde hi bana gon epte ma hurkunayıñ goyen ma nurde haþ? Niþgeb al kura belen usi diryenkek geb, keþkela heþ ga hinan ko. Mata buluñ gobe gahade: leplep mata, unþura dolon yird yird mata. Irde al kura berem yan gega bere hoyanya duwan teþ teþ mata, al belen belen niñ bere yara heþ heþ mata, irde al diriñ yinþen po uliñ gabu ird ird mata. ¹⁰ Irde kurabe kawe mata, det ug po yad yad niñ po dufay heþ heþ mata, kukuwa fe nene kukuwa heþ heþ mata, al mere buluñ mat yird yird mata, irde al gasa yirniñ yirniñ yirde kawe yird yird mata. Al mata gwahade teþ haþ mar gobe epte ma wor po Al Kuruñ belen alya bereyamin doyan yirde hi bana gon hurkunayıñ.

11 Bikkeñbe deñ hañ bana goyen al kurabe mata gwahade teñ hinhan. Goyenpoga Doyañ Al Kuruñ Yesu Kristuya Holi Spiritya beleñ mata buluñtiñ goyen halde duneñbe Al Kuruñ diliñde wukkek wor po dirde al huwak dirtiñ hañ.

Ultiñ keñkela doyañ yirde Al Kuruñ turuñ irnayiñ

12 Be, deñ hañ bana goyen al kura beleñ, “Neñbe mata kura tiniñ yeñbe igin ala titek,” yeñ hanjen. Gega mata go tinayiñ gore hugineñ igin dirnayiñ yeñ ma nurde hinayiñ. Niñgeb nebe mata kura tiye yeñbe igin ala tiyeñ gega, mata gore epte ma nanarde bon yiyyen. **13** Irde kuratiñ kurabe, “Bingebe bininiñ makin ird ird det, irde bininiñbe biñge sola urd urd niñ po,” yeñ hanjen. Gega kamebe Al Kuruñ beleñ det irawa goyen tumñañ mugol kiryeñ. Goyenbe hançapyä Al Kuruñ beleñ alya bereyat uliñ yiryiñ gobe miñ miñyañ yiryiñ. Ulniniñbe leplep mata teñ teñ ge ma yiryiñ. Gwaha titñeñbe Doyañ Al Kuruñ deñem turnuñ yan ird ird niñ yiryiñ, irde Doyañ Al Kuruñbe ulniniñ guram yirde tareñ yird yird niñ hi. **14** Al Kuruñ beleñ Doyañ Al Kuruñ Yesu ulninin gake teñ kamyiñ goyen sopte isan̄ hiriñ. Niñgeb kame neñ wor tareñmiñde kamtiñde mat disan̄ hiyyen. **15** Deñbe Yesu Kristuyen uliñ pigin yara hañ geb, kuratiñ kurabe Yesuyen haniñ, kurabe kahan̄ hitiñ hañ goyen nurtiñ ala teñ hañ. Gega neñ Yesu Kristuyen uliñ pigin hitiñ gayen igin kurhan kura teñ beleñ niñ bere sikkeñya gabu irtek? Epte mon̄. **16** Al Kuruñyen asañdebe, “Alya bereya wan̄ gabu

heŋbe uliŋ uŋkureŋ hiyyen,” yitiŋ hi. Niŋgeb al kura belen niŋ bereya gabu hiriryenbe bere goya uliŋ uŋkureŋ hiyyen go goyen ma nurde hanj? **17** Goyenbe al kura Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ dufaymiŋ sanjŋ iryen al gobe tonenbe Doyaŋ Al Kuruŋyen tonenya gabu heŋ uŋkureŋ hiyyen.

18 Niŋgeb leplep mata be tubul po teŋ hinayinj. Mata buluŋ hoyanbe al hoyan buluŋ yirde hanjen. Munaŋ leplep mata teŋ hinayinjbe dindikenjde ultinj goyen po buluŋ yirde hinayinj. **19-20** Irde ultinjbe Holi Spirityen ya balem yeŋ nurde hinayinj. Holi Spirit Al Kuruŋ beleŋ duntinj gobe ultinj bana hi. Mata bulunṭinj gote murungem dindikenj yawartek goyen Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ yawareŋ yeŋbe darim wok irde kamyinj geb ultinj gobe dende moŋ. Niŋgeb ultinj go keŋkela doyaŋ yirde hikeb gore meten teŋ hikeb Al Kuruŋyen deňe kuruŋ heŋ hiyenj.

7

Ire uŋyat mata keŋkela gama irde hinayinj

1 Be, asaŋ kaŋ gusuŋaŋ niraŋ goyen wol heŋbe gaha dineŋ tihim. Be, al berem moŋ hinayinj gobe igiŋ yeŋ nurde hime. **2** Goyenpoga alya bereya budam wor po leplep mata teŋ hanjen geb, albe berem yaŋ henayinj, irde berebe uŋ minyaŋ henayinj. **3** Albe berem beleŋ yeŋya heŋ heŋ ge nurkeb go po gama irde hiyenj. Gwahade goyen po, bere wor uŋ beleŋ yeŋya heŋ heŋ ge nurkeb go po gama irde hiyenj. **4** Gobe beremde uliŋ gobe yende kudinjenj po moŋ, gobe uŋde mananj geb, gago dineŋ hime. Uŋyen uliŋ

wor yende kudijenj po moŋ. Beremde mananj.

⁵ Niŋgeb al beleŋ berem bada ma irde hiyenj. Bere wor gwahade po uŋ bada ma irde hiyenj. Gega Al Kurunj mere ird ird niŋ teŋ tumňanđe dufay uŋkurenj irde muŋ kura kutŋa iryē yenbe iginj gwaha teŋ hiriryenj. Goyenbe go kamereb sopte gabu teŋ hiriryenj. Gwaha ma teŋ hiriryenjbe bereya ma alya ferd ferd dufayminj epte ma fole irtek hekeb Satan beleŋ wan tuŋan yuryenj geb.

⁶ Ga dineŋ hime gabe gwaha po teŋ hinayinj yen nurdeya ma dineŋ hime. Gwaha teŋ hinayinj gab iginj yen nurdeya dineŋ hime. ⁷ Albe ne yara heŋ berem moŋ hiwoŋ yen nurde hime. Goyenpoga albe nende gigen Al Kurunyen tareŋ hoyan hoyan yuntiŋ hanj. Niŋgeb al kurabe berem moŋ gega, goke ma nurde hanjen. Munanj al kurabe gote tareŋ ma teŋ saŋin hoyan titiŋ geb, bere yade ga hanjen.

⁸ Be, al kura bere ma yawartinj hanj goya bere-tapyabe ne hime gahade dulinj hinayinjbe iginj yen nurde hime. ⁹ Goyenpoga al niŋ ma bere niŋ dufaytinj harke epte ma hika titek kenem albe bere yade berebe al yade teŋ hinayinj gobe iginj yen nurde hime. Moŋgo dulinj heŋbe albe bereya, berebe alya ferd ferd niŋ bitiŋ harke kak beleŋ det kumga titiŋ yara epte ma hika titek henayinj.

¹⁰ Be, al berem yaŋ, irde bere uŋ minyanjbe mere tareŋ po dirde hime gayen nurnayinj. Mere gabe nere moŋ, Doyan Al Kurunyen mere. Niŋgeb bere uŋ minyanjbe uŋ yilwa ma iryenj. ¹¹ Goyenbe bere go uŋ tubul teŋ kenenjbe dulinj po heŋ al hoyan ma tiyyenj. Moŋ kenem uŋ hitte mulganj

henj tumjanj hiriryenj. Irde al wor berem ma takira tiyyenj.

¹² Be, deñ hañ bana goñ ire unya kura uñ wet ma berem wet goyen Yesu ma nurtiñ goke saba direñ tihim. Be, berem gore uñ goya tumjanj hireñ yeñ nurde hike kenem uñ beleñ takira ma tiyyenj. Mere gabe Doyan Al Kurunyen moñ, dufayner dineñ hime. ¹³ Irde deñ hañ bana goñ niñ bere wor unje Yesu ma nurtiñ gore berem goya hireñ po yeñ nuryenjbe bere gore uñ yilwa ma iryenj. ¹⁴ Gobe al kura Yesu ma nurtiñ unenj hi goyen berembe Yesu nurtiñ hi goke teñbe kame Yesu niñ dufayminj tarenj irkeb Al Kurunj beleñ wukkek iryenj geb, gago dineñ hime. Bere kura Yesu ma nurtiñ hi wor unje Yesu nurtiñ hi goke teñbe Yesu niñ dufayminj sañinj irkeb Al Kurunj beleñ wukkek iryenj. Gwahade moñ manhan ire unya gote dirneñ weñbe Al Kurunj diliñde wukkek ma hewoñ. Goyenbe naniñ ma miliñ kura Al Kurunj diliñde wukkek hitiñ geb, dirneñ weñ wor wukkek hitiñ hañ.

¹⁵ Gega Yesu niñ ma nurtiñ kura beleñ uñ wet ma berem wet go tubul tiye yeke goya utanj ma irnayinj. Yesu niñ ma nurtiñ kura beleñ uñ wet ma berem wet Yesu niñ nurtiñ go takira tike goke kanduknej ma nuryenj. Iginj dulinj hiyenj. Gega Al Kurunj beleñ neñ gayen bininiñ yisikamke iginj po hinayinj yeñ hoy diryinj geb, bertinj wet ma almetinj wet Yesu niñ ma nurtiñ goya bur ma yeñbe awalikde hiriryenj. ¹⁶ Deñ Yesu niñ nurtiñ bere, deñ ge teñ almetinjbe Yesu niñ dufayminj tarenj irke Al Kurunj beleñ yawaryenj daw yeñ ma

nurde hañ? Irde deñ Yesu niñ nurtiñ al, deñ ge teñ bertinjbe Yesu niñ dufaymiñ tareñ irke Al Kuruñ beleñ yawaryen daw yeñ ma nurde hañ? Niñgeb Yesu niñ nurtiñ kura beleñ uñ wet ma berem wet goyen Yesu niñ ma nurtiñ goke teñ tubul ma tiyyen.

Al Kuruñ beleñ gwahade hinayıñ yeñ hoy dirtiñ gwaha mat po hinayıñ

¹⁷ Goyenpoga deñ dunjkureñ dunjkureñ goyen gwahade hinayıñ yeñ Al Kuruñ beleñ hoy dirtiñ, irde Doyañ Al Kuruñ beleñ goke momoñ dirtiñ gwaha mat po hinayıñ. Saba gabe Yesuyen alya bereya tumñañ gama irde hinayıñ yeñ gago saba dirde hime. ¹⁸ Niñgeb al kura Al Kuruñ beleñ hoy iryiñ goyenter bikkeñ guba yitiñ kenem al go guba yeñ uliñ delñen yañ hitiñ go daha mat bikkeñ guba ma yenya hiyen gwahade hewe yeñ kurut ma yiyyen. Irde al kura Al Kuruñ beleñ hoy iryiñ goyenter guba ma yitiñ kenem guba yeñ yeñ ge kurut ma yiyyen. ¹⁹ Guba yitiñ ma, guba ma yitiñ gobe Al Kuruñ diliñdebe det kuruñ moñ. Munañ Al Kuruñyen saba gama ird irdbe det kuruñ wor po. ²⁰ Niñgeb Al Kuruñ beleñ hanjkapyä dahadé hikeya hoy dirtiñ gwahade po hinayıñ. ²¹ Niñgeb deñ hañ bana gonj al kura al hoyan yufukde heñ dulij meteñ teñ hikeya Al Kuruñ beleñ hoy diriyen kenem daha tiye tiye ma tiyyen, gwahade po hiyen. Gega dufaymiñde heñ heñ belñen kura kinyen gobe igin gwaha tiyyen. ²² Al kura al hoyan yufukde heñ meteñ al dulñen hikeya Doyañ Al Kuruñ beleñ hoy irde tiriñ al gobe Doyañ Al Kuruñ diliñde meteñ al

duljəŋ moŋ yeŋ kinyeŋ. Irde gwahade goyen po, al kura meteŋ al duljəŋ moŋ, yinjeŋde dufayde kuŋ hikeya Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ hoy irde tırıŋ al gobe meteŋ alne yeŋ kinyeŋ. ²³ Dende mata buluŋ gote murunŋem dindikeŋ yawartek goyen Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ yawareŋ yenbe darim wok irde kamyiŋ geb, megen niŋ marte mata buluŋ gama irde go yufukde ma hinayıŋ. ²⁴ Niŋgeb, kadne yago, sopte dinen hime. Al Kuruŋ beleŋ deŋ duŋkureŋ duŋkureŋ dahade hikeya hoy dirtıŋ gobe gwahade po hinayıŋ.

²⁵ Be, deŋ haŋ bana goŋ al kura berem moŋya bere uŋ miŋmoŋya niŋ momoŋ direŋ tihim. Alya bereya gwahade goyen goke Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ mere ma nirtıŋ geb, dufayner momoŋ direŋ. Nebe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ bunijeŋ nirde hiyen al niŋgeb, mere direŋ tihim gabe fudinde yeŋ nurnayıŋ. ²⁶ Be, ga hite nalu gayenterbe kanduk kurayen kurayen yeneŋ yeneŋ nature hite. Niŋgeb heŋ heŋtiŋ dahade hanjen gobe gwahade po hinayıŋ. ²⁷ Niŋgeb al kura berem yan kenem takira tiye tiye ma tiyyeŋ. Munan al kura berem moŋ kenem bere tewe tewe ma tiyyeŋ. ²⁸ Goyenbe bere tiyyeŋ gobe mata buluŋ moŋ. Gwahade goyen po, bere foŋeŋ kura al kuyeŋ go wor mata buluŋ moŋ. Gega al bere tiyyeŋ irde bere uŋ miŋyaŋ hiyyeŋbe megen gar niŋ kanduk kurayen kurayen yeneŋ hinayıŋ. Deŋ goyen kanduk ma yeneŋ hiwoŋ yeŋ nurdeb gago momoŋ dirde hime.

²⁹ Kadne yago, ga dinen hime gate miŋbe gahade: megen gar heŋ heŋniŋbe ulyaŋde moŋ

geb, al kura berem yan̄ gobe al berem moj beleñ Al Kuruñ niñ po nurde han̄yen go gwahade goyen teñ hiyen. ³⁰ Irde al kura kanduk yenen esen̄ hiyen gega, kanduk go sobamde ma hiyen yen̄ nurdeb goke uguñ po ma dufay heñ hiyen. Munan̄ al kura aman̄ hiyyen gega, aman̄ dufay go hugineñ gwahade po ma hiyen geb, “Gahade po heñ,” yen̄ ma nurde hiyen. Irde al kura det damu tiyyen wor, “Det gabe hugineñ kerde heñ,” yen̄ ma nurde hiyen. ³¹ Irde det megen niñ han̄ kuruñ gayen manan̄ gahade po ma hinayıñ geb, al kura megen niñ det yade meten̄ yunen̄ heñyabé det go hende po biñ hek ma irde hiyen.

³² Niñgeb daha tiniñ tiniñ teñ dufaytiñ hiburneñ ma hiwoñ yen̄ nurde hime. Al kura berem moj gobe dufaymiñde daha mat meten̄ timeke Doyañ Al Kuruñ aman̄eñ nurde hiyen yen̄be gwaha mat po meten̄ teñ hiyen. ³³ Gega al kura berem yan̄be daha timeke gab berne aman̄eñ nurde hiyen yen̄be goke po kurut yen̄ hiyen. Go teñ hi gobe megen niñ mata niñ ug po dufay heñ heñ mata go goyen. ³⁴ Gwaha tikeb Doyañ Al Kuruñ beleñ aman̄eñ nurtek beleñ niñ dufay heñ heñmiñbe keñkela kipirtin̄ ma hi. Be, bere kura uñ miñmonya bere foñeyabé Doyañ Al Kuruñ niñ po nurde ulinya dufaymiñya tumñañ Doyañ Al Kuruñ po uneñ han̄yen. Munan̄ bere kura uñ miñyañbe daha timeke gab almene aman̄eñ nurde hiyen yen̄be goke po kurut yen̄ hiyen. Go teñ hi gobe megen niñ mata niñ ug po dufay heñ heñ mata go goyen. ³⁵ Mere ga dirde hime gabe farañ durmeke heñ heñtiñ igiñ hewoñ

yenj dinej hime. Kanduk dunhem yenj ma dinenj hime. Mere gahade ga dirmek gab matatinjbe Doyaŋ Al Kurunji diliŋde huwak wor po hiyyenj, irde yenj ge teŋ metenj teŋ teŋ niŋ kama ma heŋ saŋinj po metenj teŋ hiwoŋ yenj nurdeb gago dinenj hime.

³⁶ Goyenpoga al foŋenj kura bere tubul teŋ untek yenj merem titinj goreb merene gayen nurdeb, “Polyen mere gobe fudinde. Goyenpoga mereminj gama irde bere ga teweŋ moŋbe dufaymiŋ bulunj ireŋ geb teweŋ,” yenj nuryenjbe bere go tiyyenj.* Mata gobe bulunj moŋ. Irde hiyenj kuruŋ gobe bere go tubul titek ma irde hike kenem bere go tiyyenj. Mata gobe bulunj moŋ geb, gwaha tiyyenj.

³⁷ Gega al kura bikkeŋ bere tubul teŋ untek yenj merem titinj gega, al gore, “Igiŋ nuŋkurenj heŋ,” yenj dufay tareŋ po irdeb, “Bereya heŋ heŋ dufay ma forok yenj hi, irde dufay gwahade kura forok yeke igiŋ fole irde heŋ,” yenj nurdeb bere ma teweŋ yenj dufay kiryeŋ goyen wor mata igiŋ yenj nurde hime. ³⁸ Niŋgeb al bere yad yad matabe igiŋ. Gega al kura berem moŋ hiyyenj mata gobe igiŋ wor po, bere yad yad mata gote folek.

³⁹ Be, bere kura uŋ miŋyaŋbe uŋ go hikeyabe yenj yufukde po hiyenj. Gega uŋ go kamkeb bere uŋ yanjbe al hoyanj ma tiyyenj yitiŋ mere gote yufuk bana ma hiyenj geb, al hoyanj tewe yenjbe igiŋ tiyyenj. Goyenpoga Doyaŋ Al Kurunji nurd

* ^{7:36:} Grik mere mat miŋ kurabe gahade: Goyenpoga al kura beleŋ wiriŋ al kutek nurke beleŋmiŋ pet teŋ hike kuŋ kuŋ alik heweŋ tike keneŋbe bulunj irde hime yenj nurdeb al kere yenj nuryenjbe gwaha po iryenj. Mata gobe bulunj moŋ.

untiŋ al po ga tiyyenj. ⁴⁰ Goyenbe dufaynerbe bere go uŋ kamke uŋkurenj heŋ heŋ gobe iginj wor po. Gogab uŋ niŋ nurde hiyen gwahade ma teŋ Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ po nurde hiyenj. Mere dirde hime gabe Holi Spirit beleŋ nineŋ hike dinenj hime yeŋ nurde hime.

8

Det toneŋ yirde biŋge galak yirtiŋ biŋgebe daha yirtek?

¹ Be, megen niŋ mar beleŋ det toneŋ yirde dolonj yirde biŋge galak yirtiŋ goke momoŋ direŋ tihim. Deŋbe dindikenj ge yeŋbe, “Neŋbe det kawan ninja banare ninja goyen keŋkela bebak teŋ hite,” yeŋ nurde haŋ. Goyenbe gwahade nurde haŋ goke teŋbe dindikenj ge turuŋ turuŋ teŋbe kadtinj yago buluŋ yirde haŋ. Gega kadtinj yagonj amanəŋnurd yuneŋ hinayinjbe kadom faraŋ gurd teŋbe tumňaŋ sanjŋ henayinj. ² Al kura yinjəŋ ge yeŋbe, “Nebe det kawan ninja banare ninja goyen keŋkela wor po bebak teŋ hime,” yeŋ nurde hi al gobe yinjəŋ goyen po usi irde hi. Irdeb Al Kurunyen mere fudinde yinjəŋ nurde bebak titek goyen bebak ma titiŋ hi. ³ Goyenpoga al kura biŋde mat Al Kuruŋ niŋ amanəŋ nurde uneŋ hi al gobe Al Kurunyen dufay iginj kuruŋ goyen untiŋ hi.

⁴ Niŋgeb det toneŋ dolonj yirniŋ yeŋ galak yirtiŋ biŋge goke momoŋ direŋ tihim. Be, det toneŋ megen niŋ mar beleŋ dolonj yirde haŋyen gobe Al Kuruŋ moŋ geb, det fudinde gogo moŋ. Al Kuruŋbe yeŋ uŋkurenj po, hoyanj kura ma hi. Hubu

wor po. ⁵ Gega megen niŋ marbe dufaymiŋ soŋ hekeb uŋgura kurayen kurayen gobe Al Kurunj yen nurdeb, “Al Kurunjbe budam haŋ. Doyan Mar wor budam haŋ. Kurabe naŋkiŋde haŋ, kurabe megen haŋ,” yeŋ haŋyen. ⁶ Goyenpoga Al Kurunjbe uŋkureŋ po, neŋnurd uneŋ hite gog po hi. Yeŋbe Adoniniŋ. Yeŋ beleŋ po gab naŋkiŋya megeŋya irde det kuruŋ gayen yiryiŋ. Irde neŋbe yeŋ ge teŋ megen gar hite. Irde Doyan Al Kurunj wor uŋkureŋ po hi. Yeŋbe Yesu Kristu. Yesu Kristube Al Kurunj beleŋ inke naŋkiŋya megeŋya det kuruŋ gayen yiryiŋ. Neŋ wor yeŋ beleŋ forok diryiŋ.

⁷ Goyenbe mere fudinde gayen al budambe kenkelə bebak ma teŋ haŋ. Niŋgeb deŋ haŋ bana goŋ al kurabe hakot Yesu niŋ ma nurde hinhanya uŋgura dolon ird ird mata teŋ hinhan geb, gayenter Yesu nurd uneŋ heŋya wor uŋgura galak yirtiŋ goyen nenebe, “Neŋbe uŋgura galak yirtiŋ biŋge goyen gago nene hite,” yeŋ nurde biŋde kandukŋen nurde haŋyen. Mel gobe biŋde wukkek wor po moŋ geb, “Biŋge ga nihit garebe Al Kurunj diliŋde wukkek ma hihit,” yeŋ nurde haŋ. ⁸ Gega biŋge nen nen mata gore kura neŋ gayen Al Kurunjya awalik heŋ heŋniniŋ goyen daha kura ma iryen. Niŋgeb uŋgura galak yirtiŋ biŋge netek ma go ma netek gore kura Al Kurunj diliŋde daha wet kura ma diryen.

⁹ Goyenpoga moŋgo mata kura Al Kurunj diliŋde buluŋ moŋ goyen hipirkenŋ nurdeya mata teŋ hinayiŋ gore kadtiŋ kura Al Kurunyen mere biŋde tareŋ wor po ma hitiŋ al gote dufaymiŋ

goyen buluŋ irke katyenkek geb, keŋkela dufay heŋ ga mata teŋ hinayinj. ¹⁰ Deŋ Al Kuruŋyen mere keŋkela bebak titiŋ marbe igiŋ kuŋ uŋgura dolon ird ird gasuŋde heŋ dula teŋ kuŋ hinayinj. Gega deŋ beleŋ gwaha teŋ hike deŋ haŋ bana goŋ niŋ kadtiŋ kura biŋ wukkek wor po moŋ gore denenjbe, “Neŋ wor igiŋ daw gwaha titek,” usi teŋbe biŋge go nene gab mata buluŋ tihit yeŋ kandukŋenj nurdeb katnayinj. ¹¹ Irkeb deŋbe kadtiŋde dufaymiŋ tareŋ wor po moŋ goyen buluŋ ird ird mar henayinj. Yeŋ ge teŋ Yesu Kristu kamyiŋ gega, deŋ beleŋ buluŋ yirnayinj. ¹² Deŋ beleŋ gwaha mat kadtiŋ goyen buluŋ yirde mata buluŋ teŋ hinayinj, irde biŋ wukkek wor po moŋ goyen haga irde hinayinj gobe yeŋ hitte po moŋ, Yesu Kristu hitte wor mata buluŋ teŋ hinayinj. ¹³ Niŋgeb nebe dapŋa kura nemeke gore kadne dufaymiŋ buluŋ irke mata buluŋde katyenkenem dapŋa go sopte ma po newenj. Gogab kadne go mata buluŋde ma katyenj.

9

Ne Pol wor Yesuyen mere basaŋ al aposel

¹ Be, deŋ beleŋ ne niŋ yeŋ, “Dufayminde epte ma det kura iryen,” yeŋ nurd nuneŋ haŋ? Irde ne gayen Yesuyen mere basaŋ al aposel moŋ yeŋ haŋ? Irde Doyaŋ Al Kuruŋninj Yesu Kristube ma kinyiŋ yeŋ nurde haŋ? Goyenpoga Doyaŋ Al Kuruŋyen saŋiŋde meteŋ timiriŋ gote igineŋbe deŋ gogo moŋ? Goyenbe daniŋ gwaha yeŋ haŋ?
² Be, deŋ haŋ bana goyen al kura beleŋ, “Polbe aposel moŋ,” yeŋ haŋ. Irde al hoyan beleŋbe,

“Polbe neŋ ge ma aposel hiriŋ,” yeŋ haŋ. Nebe meremiŋ goke ma nurenŋ gega, deŋ ge teŋ aposel himiriŋ geb, deŋbe epte ma gwaha ninnayiŋ. Al hoyanŋ beleŋ deŋ deneŋbe, “Fudinde, Polbe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ aposel iryiŋ,” yeŋ nurd nunenŋ hinayiŋ.

3 Be, deŋ haŋ bana goyen al kura beleŋ gwaha mat tagal nuneŋ haŋ geb, goyen wol heŋ momonŋ direŋ tihim geb. **4** Be, neŋ aposel beleŋ meteŋ teŋ hiteke goke Yesuyen alya bereya beleŋ biŋgeyə feya dunke netek gobe buluŋ? **5** Yesuyen mere basaŋ mar hoyanŋa Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu kulinŋ weŋyabe Pitaya* wor berem yagoya irde tumŋaŋ meteŋ teŋ kuŋ hanjen. Munanŋ neŋbe berniniŋ yago dufaymiŋ Yesu niŋ tareŋ irtiŋ goya meteŋ teŋ kuŋ hitekbe buluŋ yeŋ nurde haŋ? **6** Irde aposel hoyanŋ po paka yirde hanjen gega, Banabasya neya niŋ yenbe, “Yiŋgen ga tareŋmiŋde biŋge neneb meteŋ teŋ hiriryen,” yeŋ nurde haŋ?

7 Be, fulenŋa mar fulenŋare kunŋ heŋyabe ganuŋ kura yiŋgende horare biŋge damu teŋ nene hanjen? Irde al ganuŋ kura wain harke iginenŋ hekeb kura ma nen hiyen? Irde al ganuŋ kura sipsipmiŋ doyaŋ yirde hiyen gega, sipsip gote mamu kura ma gilyaŋ heŋ nene hiyen? Epte ma gwaha tiyyen. **8** Mere teŋ hime gabe alyen dufayde po ma mere teŋ hime. Moseyen sabare wor mere gwahade po hi. **9** Be, Moseyen sabarebe, “Al kura wit meteŋmiŋ sak yeke meteŋde niŋ dapŋa bulmakawmiŋ gore, ‘Faraŋ nuri,’ yeŋ meteŋmiŋde

* **9:5:** Deŋem hoyanŋbe Sifas.

tukunya ga, ‘Witne niyyenkek,’ yeŋ mohoŋ mala ma tiyyen,” yitiŋ hi.

Mere gobe Al Kurun̄ beleŋ bulmakaw niŋ po nurdeb gogo yiriŋ? ¹⁰ Mere gwahade tiyyin̄ gobe fudinde wor po neŋ gake nurdeb mere gogo tiyyin̄ yeŋ ma nurde han̄? Mere gobe neŋ gake yiriŋ. Megeŋ waru uryen̄ al goya wit sikkeŋ kok yiryen̄ al goya tumŋaŋde meteŋ tiyiryen̄ gote murungem kura muŋ yawaryen̄ yeŋ nurdeya meteŋ tiyiryen̄ geb, Al Kurun̄yen̄ mere gobe neŋ al gake yiriŋ. ¹¹ Niŋgeb neŋ beleŋ Holi Spirityen det igin̄ goyen bitiŋ bana tur yirtirin̄ geb, meteŋnin̄ gote murungem binje niŋ gusuŋaŋ dirtek gobe kanduk kurun̄ wor po yeŋ nurnayin̄? ¹² Al hoyan̄ beleŋ deŋ ge teŋ meteŋ dirŋeŋ muŋ po titiŋ goke faraŋ durnaŋ yeŋ igin̄ gusuŋaŋ dirtek kenem neŋ manaŋ deŋ ge teŋ meteŋ kurun̄ wor po titiŋ goyen gote murungem niŋ igin̄ gusuŋaŋ dirtek.

Goyenbe neŋbe faraŋ durnaŋ yeŋ gusuŋaŋ ma dirde hinhet. Gwaha titŋeŋbe moŋgo faraŋ durd durd gore Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere igin̄ go deŋ bana kurun̄ heŋ heŋ beleŋ pet tiyyen̄ yeŋ nurdeb det kuraŋ nurde hinhet gega, gusuŋaŋ ma dirde goke ma nurdeya meteŋ teŋ hinhet.

¹³ Be, deŋbe Al Kurun̄yen̄ ya balem bana meteŋ teŋ haŋyen̄ marbe bana goŋ niŋ binje yade nene haŋyen̄, irde Al Kurun̄ galak ird ird altare meteŋ teŋ haŋ marbe alta hende yirtiŋ binje goyen kura yade nene haŋyen̄ goyen go ma nurde han̄? ¹⁴ Gwahade goyen po, Doyaŋ Al Kurun̄ niŋ yitiŋ mere igin̄ goke tagalde han̄ marbe mere go nurde gama irde han̄ mar beleŋ faraŋ yurke go hende heŋ meteŋ teŋ hinayin̄ yeŋ Doyaŋ Al Kurun̄ beleŋ

mere sañiŋ po tiyyiŋ.

15 Nebe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ yiriŋ gwahade po igin faraŋ nurnaŋ dinmewoŋ gega, gwaha ma dineŋ himyen. Irde mere gahade kaŋ duneŋ hime gabe den beleŋ gwaha mat paka nirde hinayiŋ yen ma kaŋ hime. Nebe deŋ ge teŋ Doyaŋ Al Kuruŋyen meteŋ teŋ henya gote murungem niŋ gusuŋaŋ ma dirde hinhem geb, goke igin nigeŋ ge turuŋ turuŋ titek hime. Niŋgeb faraŋ nurd nurd niŋ al kura ma po gusuŋaŋ ireŋ. Kamde ga daw gwaha tiyeŋ. **16** Be, Yesu niŋ yitiŋ mere igin go tagalde kuŋ henya be nigeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ hitek himyen dinhem gega, epte ma nigeŋ ge turuŋ turuŋ titek himyen. Mere igin tagal tagal gobe Al Kuruŋ beleŋ nunyiŋ geb bada hetek moŋ. Niŋgeb meteŋ teŋ himyen goke nigeŋ ge epte ma turuŋ turuŋ titek himyen. Munaj mere igin go bada heŋ tagalde ma himyen manhan Al Kuruŋyen bearar bana himewoŋ! **17** Mere igin goyen tagal tagal niŋ wilakŋeŋ nurde tagaleŋbe gote murungem teweŋ. Gega meteŋ teŋ heŋ gote murungem ma teweŋ wor Al Kuruŋ beleŋ gwaha teŋ hayiŋ nintiŋ geb, gago meteŋ go teŋ hime. Meteŋ gobe gwaha tiyayiŋ nintiŋ geb, bada hetek moŋ. **18** Be, gwahade kenem meteŋ teŋ hime gote murungembe da teweŋ? Meteŋ teŋ hime gote murungembe hoyan moŋ. Ne beleŋ meteŋ gote murungem tetek gobe Yesu niŋ yitiŋ mere igin goyen damum moŋ dulin po alya bereya hitte tagalde himyen gogo po. Fudinde, nebe mere igin go tagalde hime goke teŋ paka nirnaŋ yineŋ hitek gega, gwaha ma yineŋ himyen.

19 Be, nebe dufayner iginj nurdeb gwaha teñ himyen. Megen niñ al kurate dufayde ma teñ himyen. Gega daha mat kura al tumñan Yesu hitte yukumewoñ yeñ nurdeb nigenj al buda kuruñ gote yufukde heñ meteñ teñ himyen.

20 Gwahade ninjeb, Yuda marya henjbe go mar go Yesu hitte yukenj yeñbe yende mata gama ird ird al yara heñ himyen. Yuda mar gobe Moseyen saba gote yufukde heñ go po gama irde hanjen. Munañ nigenjbe go yufukde ma hime geb, gore epte ma daha wet kura niryenj gega, go mar go Yesu hitte yukenj yeñ nurdeb Moseyen saba gote yufukde hime yara teñ himyen.

21 Munañ Yuda mar moñ al miñ hoyanj Moseyen saba ma gama irde hanj mar go wor Yesu Kristu hitte yukenj yeñbe Moseyen saba ma gama irde hitij al yara heñ himyen. Nigenjbe Moseyen saba gote yufukde ma hime. Goyenbe Al Kurunyen saba pel irde hime yeñ ma yeñ hime. Gwahade yarabe Yesu Kristuyen saba gote yufukde po hime.

22 Irde Yesuyen alya bereya kura Al Kurunyen mere hende tareñ wor po ma huwarde hitij mar go Yesu hitte yukenj yeñbe go mar goyen yara po heñ himyen. Ningeb al dahade mar hitte kuñ meteñ teñ kuñ henjabe go mar goyen yara po heñ meteñ teñ himyen. Gogab daha mat wet kura go mar goyen kura Yesu hitte yukumewoñ yeñ gogo gwaha teñ himyen.

23 Gwaha teñ himyen kuruñ gobe Yesu niñ yitiñ mere iginj goke al momoñ yire yeñbe gwaha teñ himyen. Gwaha teñ himeke gab al beleñ mere iginj go nurdeb yeñ wor neñ yara hekeb tumñan Al Kuruñ beleñ guram yirtek

hewoŋ yenbe gogo gwaha teŋ himyen.

24 Be, kup yeŋ yeŋ kari gote matabe nurde haŋ gogo. Al budam miŋ urde kup yenayiŋ gega, al uŋkureŋ beleŋ po kadom fole yirde kuŋ pasi iryen al gore muŋ po gab gote muruŋgem tiyyen. Niŋgeb deŋ wor Doyaŋ Al Kuruŋyen meteŋ teŋ heŋyabe meteŋ gote muruŋgem goyen tetewoŋ wor po yeŋ nurdeb tareŋ po meteŋ teŋ hinayiŋ.

25 Kup yeŋ yeŋ karire kup yeŋ haŋ mar ma, kari hoyanđe kari teŋ haŋ marbe karire kuŋ gote muruŋgem tiniŋ wor po yeŋ nurdeb yiŋgeŋ saŋiŋ yird yird niŋ uliŋ kutŋa irde hanjen. Mel gobe kari gote muruŋgem ulyanđe ma hitek goke wor gogo kurut wor po yeŋ haŋ. Goyenpoga neŋ beleŋ tareŋ heŋ heŋ niŋ kurut yeŋ hityen gobe Doyaŋ Al Kuruŋyen meteŋ gote muruŋgem hugineŋ hitek go tiniŋ yenbe tareŋ heŋ heŋ niŋ kurut yeŋ hityen. **26** Niŋgeb mel gore kup yeŋ hanjen gobe Al Kuruŋ diliŋde miŋ miŋmoŋ gega, ne beleŋ al kup yeŋ haŋ gwahade saŋiŋ po meteŋ teŋ himyen gobe Al Kuruŋ diliŋde miŋ minyāŋ. Fuleŋa teŋ teŋ karire kari teŋ hanjen marbe asogom keŋkelə yeneŋya gasa yirde hanjen gwahade goyen po, ne wor meteŋ gote miŋ keŋkelə nurdeya meteŋ teŋ himyen, mali ma meteŋ teŋ himyen. **27** Gwaha titŋeŋbe meteŋ goyen keŋkelə po timewoŋ yeŋ nurdeb megen niŋ dufay buluŋ kura bener forok yeke gore buluŋ nirnak yenbe fole irde himyen. Moŋgo Yesu niŋ al hoyan momoŋ yirdeb gote muruŋgem tetekner, dufay buluŋ gore walde nunnak yenbe gogo dufay buluŋ goyen fole irde himyen.

10

Uŋgura dolon ird ird niŋ hayhay yiryinj

¹ Be, kadne yago, deŋ goyen tareŋ heŋ heŋ ge kurut yen hinayin dinhem goke keŋkela bebak tinaŋ yenbe neŋ Yuda marte asininiŋ yago beleŋ mata tiyamiŋ goke momoŋ direŋ tihim. Niŋgeb mel gore mata tiyamiŋ go nurdeb gote saba bitiŋ sir ma yiyyenj. Be, bikken wor po asininiŋ yagobe Isip naŋa tubul teŋ kuniŋ yeŋ kuŋ heŋyabe tumŋaŋ kigariŋkiŋ faykek yokŋa bana heŋ kuŋ hinhan. Irdeb makaŋ ala kuruŋ goyen kahalte Al Kuruŋ beleŋ pota irke megeŋ fudiŋ forok yekeb goyaŋ mat kuŋ siŋa kurhan forok yamiŋ. ² Mel go tumŋaŋ kigariŋkiŋ faykek yokŋa bana heŋ kuŋ hinhan, irde makaŋ alayaŋ kwamiŋ gobe Al Kuruŋ beleŋ baptais yiryinj yarabe gogo. Be, Al Kuruŋ beleŋ gwaha yirdeb mel goyen Moseyen alya bereya yirkeb doyaŋ yirde hinhan. ³ Be, goyenter Al Kuruŋ beleŋ biŋge yuneŋ hinhan gobe megen niŋ biŋge moŋ. ⁴ Irde fe niŋ yirke Al Kuruŋ beleŋ hora kurunđe mat fe forok irde yunke nene hinhan. Hora kuruŋ gobe Al Kuruŋ hitte mat kateŋbe Israel mar goya tumŋaŋ kuŋ hinhan. Hora gobe Yesu Kristu gote tunjaŋej. ⁵ Al Kuruŋbe mel go igiŋ igiŋ gwahade yirde hinhan gega, al budam wor po mata buluŋ teŋ hike igiŋ ma nurde yuneŋ hinhan. Niŋgeb mata buluŋ teŋ hinhan mar go sawsawa po kuruŋ naŋa bana goŋ kuŋ heŋya kamamiŋ.

⁶ Be, mata buluŋmiŋ gote muruŋgem teŋ kamamiŋ gobe neŋ gayen baranmiŋ goyen nurdeb kafura heŋ mel gore teŋ hinhan gwahade

ma teñbe dufayniniñ mata buluñ teñ teñ niñ ma kuj hiyen yeñ gogo Al Kuruñ beleñ dikala diryiñ. ⁷ Niñgeb deñbe mel goyen kuramiñ beleñ megen niñ det toneñ yirde dolon yirde hinhan gwaha ma teñ hinayiñ. Mel gore mata buluñ teñ hinhan goke Al Kurunyen asanđe gahade katij: “Mel gobe det toneñ diliñ mar keperde dula teñ kukuwa fe nen nen mata teñ hinhan. Irde huwardebe Al Kuruñ niñ ma nurd untiñ marte mata teñ hinhan,” yitiñ hi. ⁸ Be, mel goyen kuramiñbe leplep mata teñbe nañkahal unķureñde po 23,000 alya bereya goyen kamamiñ. Niñgeb neñbe go mar gore tiyamiñ gwahade ma teñ hitek. ⁹ Be, Israel mar goyen kurabe Doyañ Al Kuruñ tuñañ urde beararmiñ bana heñ kunere duwi beleñ yisike kamamiñ. Niñgeb neñbe mel gore tiyamiñ gwahade Doyañ Al Kuruñ tuñañ ma urtek. ¹⁰ Irde heñ hentij goke Doyañ Al Kuruñ niñ igin ma nurde ñagak ma yeñ hinayiñ. Hakot Israel mar kura gwaha tikeb Al Kurunyen miyon, al gasa yird yird meten teñ hiyen gore gasa yirke kamamiñ.

¹¹ Be, hakot Israel mar hitte mata gwahade forok yitin gobe gayenter neñ beleñ barañ go nurdeb bebak teñ teñ ge gogo forok yitiñ. Irde barañ go asanđe katij gobe nalu funañ beleñ hite mar gayen barañ go kapyan heñbe mata buluñ ma teñ hinayiñ yeñ hayhay dird dird niñ Al Kurunyen asanđe katij. ¹² Niñgeb deñ hañ bana al kura beleñ, “Nebe tareñ hime geb, kanduk kura wayyen goyen epte fole irde heñ,” yeñ hi al gobe keñkela heñ ga hiyen. Mongó katyeñ geb.

13 Alya bereya mata buluŋde yukutek kanduk deŋ hitte forok yeŋ hanjen gobe al hoyan hitte wor forok yeŋ hanjen goyen po forok yeŋ dunen hanjen. Goyenpoga Al Kurunbe yirin gwahade po mata teŋ hiyen geb, deŋ beleŋ epte ma fole irtek kandukbe epte ma deŋ hitte yubul tike forok yeŋ hinayin. Munan kanduk kura deŋ hitte forok yekeb kanduk go fole yirtek belneŋ manan kerd dunyen. Gogab deŋ goyen kanduk bana gon hinayin gega, kanduk goyen igin fole yirde sanin po huwarde hinayin.

Epte ma tumjanje Al Kurunya uŋguraya gama yirtek

14 Be, kadne yago, megen niŋ det yade det toneŋ yirde dolon ird ird mata gob tubul po tinayin.

15 Deŋ goyen dufaytiŋ wukkek yeŋ nurdeb gago mere dirde hime. Ningeb dindiken gabe mere direŋ tihim gayen igin ma buluŋ goyen kenen bebak tinayin.

16 Be, neŋbe Yesu Kristu beleŋ neŋ ge teŋ darim wok irde kamyin goke dufay hen hen niŋ gabu irde wain fimin tenbe Al Kurun igin nurde uneŋbe nene hityen. Gwaha teŋ hite gobe Yesu Kristu kamkeya darim wok yitiŋ goyen neŋ tumjan gale hen nene hite yara geb, gore dawaŋ gabu dirkeb al miŋ uŋkuren hen hityen gogo. Irde neŋ ge teŋ Yesu Kristu kamyin goke dufay hen beret ubala teŋ gale hen nene hityen gobe Yesu Kristu kamkeya gasoŋ erek yitiŋ goyen neŋ tumjan gale hen nene hite yara geb, gore dawaŋ gabu dirkeb al miŋ uŋkuren hen hityen gogo.

17 Ningeb neŋbe al miŋ hoyan hoyan gega, beretbe hoyan hoyan moŋ, uŋkuren po nene

hityen geb, Yesuya awalik hejbe al minj uŋkurenj po hitiŋ hite.

18 Be, Israel mar bikkenj mata teŋ hinhan goyen goke nurnayinj. Dapŋa gasa yirde Al Kuruŋ niŋ galak irtiŋ goyen nene hinhan marbe Al Kuruŋya gabu irde uŋkurenj hitiŋ hinhan. **19** Niŋgeb biŋge det toneŋ yirtiŋ goyen galak yirtiŋ gobe det kuruŋ geb gogo dineŋ hi yeŋ nurde haŋ? Irde al beleŋ det toneŋ yirtiŋ goyen dolon yirde hanjen gobe det kuruŋ wor pobe gogo yeŋ nurde haŋ? **20** Moŋ! Al Kuruŋ niŋ ma nurde haŋ mar beleŋ megen niŋ det toneŋ yirde galak yirde hanjen biŋge gobe uŋgura galak yirde hanjen, Al Kuruŋ ma galak irde hanjen. Niŋgeb deŋbe uŋguraya awalikde ma hiwoŋ yeŋ nurde hime. **21** Deŋbe Doyan Al Kuruŋ kamyinj goke dufay heŋ heŋ ge wain fimiŋ nene hanjen. Niŋgeb deŋ go mar gore po uŋgura niŋ nurde dolon yird yird gasuŋde kuŋ gor niŋ wain ma nenayinj. Deŋbe Doyan Al Kuruŋ kamyinj goke dufay heŋ heŋ ge biŋge nene hanjen. Niŋgeb deŋ go mar gore po kuŋ uŋgura dolon yird yird gasuŋde niŋ biŋge goyen ma nenayinj. **22** Neŋbe Doyan Al Kuruŋ beleŋ biŋ ar wor po yiwi yeŋ kuŋ uŋgura galak yirtiŋ biŋge netek? Nende tarenbe Doyan Al Kuruŋyen taren folek geb, epte ma buluŋ diryen yeŋ nurde gwaha teŋ hitek? Epte moŋ.

Al Kuruŋ turuŋ irde hitek

23 Be, deŋ haŋ bana al kura beleŋ, “Neŋbe mata kura tiniŋ yeŋbe iginj ala titek,” yeŋ hanjen. Gega mata go tinayinj gore huginjen iginj dirnayinj yeŋ ma nurde hinayinj. Niŋgeb nebe mata kura

tiye yejbe igin ala tiyen gega, mata gore epte ma nanarde boj yiyyen. ²⁴ Gwahade ningeb det kura dindikej igin dird dird goke ma nañkenenj hinayinj. Gwaha titjeñbe det kura kadtiñ igin yirtek goke nañkenenj hinayinj.

²⁵ Ningeb maketde kuñ igin dapñä damu teñ nene hinayinj. Goyenbe mata buluñ tihit yeñ nurtek dufay ma forok yeñ yeñ ge teñbe, “Binje gabe uñgura galak yirtinj we?” yeñ gusuñaj ma yirde mali po damu teñ nene hinayinj. ²⁶ Megeñya det kuruñ megen hañ tumñaj goyenbe Doyañ Al Kurunyen ala po geb, gogo igin ala nene hinayinj. ²⁷ Ningeb al kura Yesu niñ ma nurtiñ gore dula teñ teñ niñ hoy dirke kuniñ yeñ nurdeb kuñ yeñya binje nenayinj. Gega mata buluñ tihit yeñ bitiñde kandukñej nurtek dufay ma forok yeñ yeñ ge teñbe, “Binje gabe uñgura galak yirtinj?” yeñ gusuñaj ma yirnayinj. ²⁸ Munañ al kura beleñ, “Binje gabe uñgura galak irtinj,” dinkeb ma nenayinj. Gogab al kura gwaha dinyen al gote dufay buluñ ma irnayinj, irde mata buluñ tihit dufay wor forok ma yiyyenj. ²⁹ Mata buluñ tihit dufay biñde mat forok yeñ yeñ ge yeñ hime gobe dende niñ ma yeñ hime, al hoyanđe niñ goke yeñ hime.

Be, goyenbe al kurabe gaha yeñ hanjen: “Neñbe bininiñde mat wukkej wor po nurdeya mata kura igin ala titek. Gega daniñ al hoyan beleñ denenjbe mata buluñ tahan yeñ dennak yeñ kama heñbe gwaha ma tiniñ? ³⁰ Neñbe binje kura goke Al Kuruñ igin nurde uneñ gab nene hitek gega, daniñ al hoyan beleñ binje netek goke

ulnininde merem yaŋ dirnayıŋ? Goke igit ma nurde hite,” yeŋ haŋyen.

³¹ Niŋgeb mere gwahade gokeb gaha dinen: binje ma fe yara kura niniŋ yeŋbe Al Kuruŋ denem turŋuŋ yaŋ hiyyen mat nene hinayıŋ. Niŋgeb mata kura tiniŋ yeŋ nurde hinayıŋ goyenter wor Al Kuruŋ denem turŋuŋ yaŋ hiyyen mat po mata teŋ hinayıŋ. ³² Mata teŋ hike Yuda mar al kura ma Grik mar al kura ma Yesuyen alya bereya bana go niŋ al kura beleŋ denenbe dufaymiŋ buluŋ heke mata buluŋ tinak geb, matabe nurdeya ga teŋ hinayıŋ. ³³ Ne wor meten teŋ kuŋ himyen kuruŋ gobe al tumŋaŋ matane keneŋ amaneŋ nurnayıŋ mat mata teŋ himyen. Gwaha teŋ himyen gobe nigeŋ igit hen̄ hen̄ niŋ ma gwaha teŋ himyen. Al hoyan budam igit hen̄ hen̄ niŋ gwaha teŋ himyen. Gogab yeŋ goyen Al Kuruŋ beleŋ yumulgaŋ tiyyen yeŋbe gwaha teŋ himyen.

11

¹ Niŋgeb ne beleŋ Yesu Kristuyen mata po gama irde himyen gwahade goyen po, deŋ wor ne mata teŋ himyen gayen gama irde hinayıŋ.

Bere tonaq aw yurd yurd mata

² Be, deŋbe haŋyen kuruŋ goyen hugineŋ ne niŋ bitin sir ma yeŋ hi. Irde neŋ Yesuyen alya bereya beleŋ teŋ hityen mata goyen momoŋ dirmirin̄ goyen gama po irde haŋ. Niŋgeb goke turuŋ dirde hime.

³ Goyenbe saba kura deŋ beleŋ keŋkela nurwoŋ yeŋ nurde hime. Saba gobe gahade: al tumŋaŋ

gote doyañ albe Yesu Kristu, irde berer doyañ marbe uñ yago. Yesu Kristuyen doyañ albe Al Kurunj. ⁴ Niñgeb deñ hañ bana goyen al kura beleñ Yesuyen alya bereya gabu irde hinayinđe gor heñ bere beleñ teñ hañyen yara amil teñ tonaj aw urde Al Kurunj mere iryen irde kurabe Al Kurunyen mere basañ al porofet yara mere tiyyenþe al goreb Doyañ Alminj Yesu Kristu deñem buluñ iryen. ⁵ Irde deñ hañ bana goyen bere kura beleñ Yesuyen alya bereya gabu irde hinayinđe gor al beleñ mata teñ hañyen yara amil teñ tonaj aw ma urde Al Kurunj mere iryen irde kurabe porofet yara mere tiyyenþe bere goreb doyañ alminj uñ goyen deñem buluñ iryen. Bere go tonaj aw ma uryen gobe tonaj walde kara tiyyen go gwahade yara geb, memyak wor po. ⁶ Niñgeb bere kura Al Kurunj doloñ irniñ yeñ gabu irnayinđe tonaj aw ma urde kuyen gobe bere gote tonaj yuwalnej walde kara tiyyen. Munaj tonaj gwaha iryen gobe memyak yeñ nurdeb bere gobe tonaj aw urde kuyen. ⁷ Goyenbe albe Al Kurunj beleñ yinđen yara iryinj, irde sanjinmij turñuj yan goyen al hitte mat kawan heñ hi, irde bere hitte matbe alyen tareñmij turñuj yan goyen kawan heñ hi geb albe tonaj ma aw uryen. ⁸ Fudinde, hañkapyä wor po albe bere hitte mat ma forok yiriñ, berebe al hitte mat forok yiriñ. ⁹ Albe Al Kurunj beleñ bere niñ teñ ma iryinj. Al niñ teñ bere gogo iryinj. ¹⁰ Niñgeb berebe amil beleñ tonaj aw urtiñđe hiyen. Gwaha teñ hiyenþe bere go al kurat yufukde hi yeñ kennayinj. Al Kurunyen miyon

wor gwahade kennayin. ¹¹ Goyenpoga mere dirhem gabe berebe det dirjēn, munan albe det kurun̄ yēn̄ ma dinhem. Neñ Doyañ Al Kurun̄ nurd untij mar bana alya bereyabe tuñande po. Niñgeb berebe al ma hik̄e yēn̄ uñkuren̄ po epte ma hiyeñ, al wor bere ma hik̄e yēn̄ uñkuren̄ po epte ma hiyeñ. ¹² Berebe al hitte mat forok iryin̄ gwahade goyen po, al wor bere hitte mat forok yēn̄ hanjen. Gega alya bereya tumnajan̄ gobe Al Kurun̄ beleñ po yiryin̄.

¹³ Niñgeb Al Kurun̄ doloñ irniñ yēn̄ gabu irde hinayinde gor bere kura tonan̄ aw ma urdeya Al Kurun̄ mere iryen̄ gobe igin̄ ma buluñ goyen dindiken̄ gab keñkela dufay heñbe yenayin̄. ¹⁴ Det Al Kurun̄ beleñ yiryin̄ kurun̄ gayen gate matare wor al kura tonan̄ yuwalñen̄ sobam heñbereyen tonan̄ yara hiyyen̄be gobe igin̄ moñ, memyak yēn̄ nurde hite. ¹⁵ Gega bere tonan̄ yuwalñen̄ sobam hiyyen̄be igin̄ hoyan̄ yēn̄ nurde hite. Tonan̄ yuwalñen̄ sobam gobe bere gote tonan̄ aw yurd yurd niñ Al Kurun̄ beleñ iryin̄. ¹⁶ Al ma bere kura mere tihim gake igin̄ ma nurdeb neya kadom mohonđe titek wet yēn̄ nurnayin̄. Goyenpoga neñ banabe mata gwahade gobe hubu wor po. Yesuyen alya bereya Al Kurunyen̄ dirjēn̄ wenjbe mata gwahade goyen ma teñ hanjen.

Yesu kamyin̄ goke dufay heñ heñ niñ dula teñ teñ mata keñkela teñ hinayin̄

¹⁷ Be, deñbe Yesu kamyin̄ goke dufay heñ heñ niñ gabu irde dula teñ hanjende gorbe dindiken̄ buluñ hetek mata teñ hanjen. Munan̄ igin̄ heñ heñ matabe kura ma teñ hanjen, hubu wor po.

Ningeb goke turun ma dirde hime, irde gago saba direŋ tihim. ¹⁸ Mehenđe mere direŋ tihimbe gahade: deňbe Yesuyen alya bereya gega, gabu irde hanjen bana goŋbe mata kura kukuwam mat tike gore bipti forok irde hi yeke nurde himyen. Mere gobe tumjanj usi yeŋ ma nurde hime. ¹⁹ Fudinde, ganunđe Al Kurun diliŋde huwak hi, irde ganunđe gwahade moŋ goyen kawan heŋ heŋ ge teŋ den han bana goŋ dufaytiŋ mun kura hoyan hoyan hinayiŋ goyen epte ma teŋ siŋa irtek yeŋ nurde hime. ²⁰⁻²¹ Goyenpoga deň bana goŋ bipti forok yitiŋ goke dinen hime gabe deň gabu irde Doyan Al Kurun kamyiŋ goke dufay heŋ heŋ ge biŋge nene han goyenter kadtin ge ma doyan heŋbe dindikeŋ ge po nurde dula teŋ han geb, gago dinen hime. Gwaha teŋ hikeb kurabe biŋge kamde hikeb kurabe wain kurun nene kukuwa heŋ han. Niŋgeb deňbe, “Doyan Al Kurun kamyiŋ goke dufay heŋ heŋ ge biŋge nene hite,” yeŋ nurdeya biŋge nene han gega, gwahade moŋ yeŋ nud dunen hime. ²² Goyenbe deň goyen biŋgeyə feya nen nen yatiŋ miŋmoŋ geb, gogo gabure gor po waŋ gab gwaha teŋ hanjen? Gwahade moŋ kenem Al Kurunyen dirŋen weŋ Yesuyen alya bereyabe det dirŋen yeŋ nurde mali mali yirde han? Irde bana goŋ niŋ alya bereya kura horam moŋ mar goyen gwaha yirteke yiŋgen buninjen yirde memya henan mat mata teŋ han? Niŋgeb matatiŋ goke daha dinen? Matatiŋ goke turun direŋ? Epte moŋ!

²³ Be, hakot dula mata goke Doyan Al Kurun beleŋ ninke ne wor momoŋ dirmiriŋ. Mere

gobe gahade: Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu goyen Yudas beleŋ asogom haniŋde kereŋ tiyyiŋ wawuŋ goya goyenbe Yesu beleŋ beret kura tirinj. ²⁴ Irdeb beret goke Al Kuruŋ turuŋ irde ubala teŋbe, “Beret dunhem gahade gayen po, nebe deŋ ge teŋ kamenj. Niŋgeb goke teŋbe beret gabe gasonjne geb, beret ga teŋ nenaŋ. Irde kame deŋ wor ne niŋ bitiŋ bak yeŋ yeŋ ge teŋ mata gahade ga po teŋ hinayiŋ,” yiriŋ. ²⁵ Irde beret go neneb wain fimiŋ teŋbe beret teŋ yiriŋ gwahade po, “Al Kuruŋ beleŋ mata buluŋtiŋ halde halde niŋ ten biŋa gergeŋ tiyyiŋ goke darine wok yiyyen. Niŋgeb goyen goke wain gago dunhem geb, teŋ nenaŋ. Irde kame deŋ wor ne niŋ bitiŋ bak yeŋ yeŋ ge teŋ mata gahade ga po teŋ hinayiŋ,” yiriŋ. ²⁶ Niŋgeb gabu irde dula gwahade teŋ wain nen nen mata tiniŋ yeŋbe gwaha mat Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ alya bereyat mata buluŋmiŋ ge teŋ kamyiŋ goke al hoyan momon yirde hinayiŋ. Gwaha tike kunj kuŋbe kame Doyaŋ Al Kuruŋ wayyen.

²⁷ Niŋgeb al kura Doyaŋ Al Kurunyen binjeya wainya nene heŋya Doyaŋ Al Kurunyen alya bereya beleŋ dufay heŋ mata teŋ hanjen mat ma nurdeya niyyen al gobe Yesu beleŋ uliŋ misiŋ kateŋ darim wok irde kamyiŋ goyen kari kari iryen geb, Al Kuruŋ beleŋ goke mata buluŋ miŋyaŋ yeŋ kinyen. ²⁸ Niŋgeb al kura Doyaŋ Al Kurunyen binjeya wainya neweŋ yeŋ nuryen al gobe yinjende mataya dufayya keŋkela yenen gab niyyen. ²⁹ Munaŋ al kura gwaha ma teŋ binjeya wainya gobe Doyaŋ Al Kuruŋ kamyiŋ gote tuŋaŋeŋ yeŋ ma nurde ga mali niyyen

al gobe gote murunjem buluŋ wor po tiyyen. ³⁰ Gwahade geb, deŋ haŋ bana goŋbe al kura marbe yulkek haŋ, kurabe garbam minyaŋ, irde kuratiŋbe kamaŋ gogo. ³¹ Gega neŋbe dahade hite yeŋ nindiken keŋkela dufay heŋ mataniniŋ sope irde hitekbe mata buluŋ gote murunjem buluŋ ma tetek. ³² Gega kurarebe Doyaŋ Al Kurun beleŋ mataniniŋ goke kanduk duneŋ hiyen. Gwaha teŋ hiyen gobe megen henya mataniniŋ huwak heŋ hikeb kame nalu funaŋde mata buluŋ maryā tumjaŋ hugiŋeŋ Al Kurunyen bearar bana hinak yenbe gogo gayenter kanduk duneŋ hiyen.

³³ Niŋgeb, kadne yago, Doyaŋ Al Kurun niŋ dufay heŋ heŋ ge gabu irde dula tiniŋ yeŋbe kadom doyan gird teŋ hinayıŋ. ³⁴ Al kura biŋge irkeb yamiŋde dula teŋ gabe Doyaŋ Al Kurun niŋ dufay heŋ heŋ dula gabure wayyen. Gogab deŋ gabu irde hinayıŋ bana goŋ mata buluŋ Al Kurun beleŋ goke murunjem buluŋ duntek goyen ma forok yiyyen. Be, Doyaŋ Al Kurun niŋ dufay heŋ heŋ ge dula teŋ teŋ mata niŋ dinhem. Mata goke mere ma dirhem kura haŋ gobe kame deŋ hitte kunŋ gab momoŋ direŋ.

12

Holi Spirityen saŋjende mata forok yeŋ yeŋ

¹ Be, kadne yago, Holi Spirityen tareŋde mata forok yeŋ yeŋ goke momoŋ direŋ tihim. Holi Spirityen tareŋde mata forok yeŋ yeŋ goke bebak ma titiŋde po hinak yeŋ igin ma nurde hime geb, keŋkela bebak tinayıŋ. ² Be, deŋbe hakot Yesu ma nurde uneŋ hinhanyabe megen niŋ det tonenj

al beleñ po yirtin biñfut miñmon gote yufukde hen hugineñ dolon yirde hinhan gobe nurde hañ gogo. ³ Niñgeb ga keñkela nurnañ ko. Al kura Holi Spirit miñyañ beleñ epte ma, “Yesube Al Kurun̄ beleñ karan urwoñ,” yiyyen. Irde al kura Holi Spirit miñmonbe epte ma, “Yesube Doyañ Al Kurun̄,” yiyyen. Holi Spirit miñyañ al beleñ po gab epte gwaha yiyyen.

⁴ Be, Holi Spirityen sanjinde mata forok yeñ yeñ gobe budam kurayen kurayen hañ gega, mata gote miñ albe Holi Spirit, yeñ uñkureñ po. ⁵ Doyañ Al Kurunyen meteñbe budam hañ gega, meteñ gote miñ albe Doyañ Al Kurun̄, yeñ uñkureñ po. ⁶ Irde meteñ teñ teñ tareñ wor kurayen kurayen hañ gega, meteñ titek tareñ gote miñ albe Al Kurun̄, yeñ uñkureñ po. Yeñ beleñ po gab neñ tumñañ meteñmiñ kuruñ goyen igiñ teñ hitek sanjñ goyen duneñ hiyen.

⁷ Be, neñ duñkureñ duñkureñ hitte Al Kurun̄ beleñ Holi Spirityen tareñ kawan forok irde hi gobe neñ tumñañ tareñ dird dird niñ gogo forok irde hiyen. ⁸ Al kurabe Al Kurun̄ beleñ Holi Spirit hitte mat dufay wukkek yuneñ hiyen. Munañ al hoyañ kurabe Holi Spirit uñkureñ goyen hitte mat po Al Kurunyen dufay banare niñ goyen yuneñ hiyen. ⁹ Irde al kurabe Holi Spirit uñkureñ goyen hitte mat po Yesu niñ hekkeñ wor po nurtek sanjñ go yuneñ hiyen. Irde al hoyañ kurabe Holi Spirit goyen hitte mat po al garbam miñyañ sope yird yird tareñ yuneñ hiyen. ¹⁰ Irde al kurabe mata tiñeñ tonñeñ yan wor po forok yird yird tareñ yuneñ, al hoyañ kurabe Doyañ Al Kurunyen mere

basan̄ heŋ heŋ mar yirde hiyen. Munaŋ al kurabe mataya mereya kura keneŋbe gobe Holi Spirit hitte mat watiŋ ma uŋgura hitte mat watiŋ goyen bebak teŋ teŋ saŋiŋ yunen̄ hiyen, irde al hoyan̄ kurabe naŋa hoyan̄de niŋ mere kurayen kurayen yiŋgen̄be go ma nūrtiŋ mere teŋ teŋ tareŋ yunen̄ hiyen. Munaŋ kurabe mere hoyan̄ mat yekeb mere gote miŋ tagal tagal tareŋ yunen̄ hiyen. **11** Mata gwahade forok yeŋ hanjen̄ kurunj gobe Holi Spirit, yeŋ uŋkureŋ gote meteŋ. Holi Spirit hoyan̄ gam moŋ. Yeŋ beleŋ saŋiŋmiŋ kurayen kurayen goyen dufaymin̄ po gama irde neŋ gayen nende gigen forok yird duneŋ hiyen.

Nen̄be hoyan̄ hoyan̄ gega, Holi Spiritbe uŋkureŋ

12 Be, al uliŋ pigin̄be uŋkureŋ gega, haniŋ, kahaŋ, kirmiŋ, muruŋ gwahadem yaŋ haŋ. Irde haniŋ, kahaŋ, kirmiŋ, muruŋ gwahade haŋ gore gab al uliŋ pigin̄ uŋkureŋ forok irde hi. Niŋgeb Yesu Kristu wor gwahade yara geb, nen̄be yende kahaŋ, haniŋ, kirmiŋ, muruŋ gwahade hite. **13** Neŋbe al miŋ hoyan̄ hoyan̄. Kurabe Yuda mar, kurabe Grik mar. Irde kurabe al yufukde heŋ murunŋem moŋ meteŋ teŋ haŋ mar, kurabe dufaymin̄de kuŋ haŋ mar. Goyenbe neŋ tumnjan̄ Holi Spiritde baptais dirke Yesu Kristuyen uliŋ pigin̄ yara hitiŋ. Irde Holi Spirit, yeŋ uŋkureŋ gore po neŋ duŋkureŋ duŋkureŋ bana hi. Holi Spirit hoyan̄ gam moŋ.

14 Al uliŋ pigin̄be det uŋkureŋ beleŋ po ma irtiŋ hi. Kahaŋ, haniŋ, kirmiŋ, muruŋ gwahade gore irke gab al uliŋ pigin̄ uŋkureŋ hitiŋ. **15** Goyenbe al kurat kahaŋ beleŋ, “Nebe al gate haniŋ moŋ

geb, al gate uliŋ moŋ,” yiyyenbe kahan̄ gob al gote uliŋ piginđe ma hiyen? Moŋ, epte moŋ. Yen̄be al gote kahan̄ geb, uliŋde po hiyen. ¹⁶ Gwahade goyen po al kurat kirmiŋ beleŋ, “Nebe al gate diliŋ moŋ geb, al gate uliŋ moŋ,” yiyyenbe kirmiŋ gobe al gote uliŋ piginđe ma hiyen? Moŋ, epte moŋ. Yen̄be al gote kirmiŋ geb, uliŋde po hiyen. ¹⁷ Niŋgeb ulniniŋ gayen dilniniŋ ala po manhan daha mat mere nurde hitewoŋ? Irde ulniniŋbe kirmiŋnin̄ ala po manhan daha mat det ham̄iŋ nurde hitewoŋ? Gobe kukuwamneŋ wor po. ¹⁸ Goyenbe Al Kurun̄ beleŋ dufaymiŋ gama irde al ire yen̄be kahan̄ya haninya yirde kirmiŋya dilinya manan̄ yirde al uŋkuren̄ iryiŋ. Niŋgeb neŋ wor gwahade po diryiŋ. ¹⁹ Gega det uŋkuren̄ beleŋ po al irtiŋ manhan uliŋ pigin̄be dahade hiwoŋ? ²⁰ Gega gwahade moŋ. Ulniniŋde det hoyan̄ hoyan̄ yirde ulniniŋ pigin̄ uŋkuren̄ po irtiŋ.

²¹ Niŋgeb al kurate diliŋ beleŋ al gote hanin̄ keneŋbe epte ma, “Nebe geysa hitek ma nirde hi,” inyeŋ. Tonan̄ beleŋ kahan̄ keneŋbe epte ma, “Nebe geysa hitek ma nirde hi,” inyeŋ. ²² Gwahade yarabe ulniniŋde det kura yeneŋmiŋbe meten̄ miŋmoŋ yeŋ nurde hitek goyenbe go ma hinayin̄be ulniniŋbe keŋkelə ma meten̄ teŋ hiyyen. ²³ Niŋgeb ulniniŋde det kura yeneŋmiŋbe meten̄ miŋmoŋ yeŋ nurde hityen goyen det kurun̄ yeŋ keŋkelə doyan̄ yirde hityen. Irde ulniniŋde det kura yeneŋmiŋbe igin̄ moŋ gega, keŋkelə po umŋa yirde doyan̄ yirde hityen. ²⁴ Goyenbe ulniniŋde det kura yeneŋmiŋ igin̄ gobe umŋa ma yirtek wor igin̄. Niŋgeb Al Kurun̄be ulniniŋde det kura

miŋ miŋmoŋ yirtiŋ yeneŋ hanjen goyen meteŋ kura yune yeŋbe go wor yade ulniniŋde niŋ det hoyanja gabu irde uliŋ pigiŋ uŋkureŋ iryiŋ. Al Kurunbe gwaha mat ulniniŋde det kura miŋ miŋmoŋ yeŋ yeneŋ hanjen goyen turuŋ yirde hiyen. ²⁵ Gogab ulniniŋde det kurate dufayya det hoyan kurate dufayya hoyan hoyan heke kahalte bipti ma forok yiyyen. Irde ulniniŋde det gore kadom ge nurdkakala teŋ hinayin. ²⁶ Niŋgeb ulniniŋ kurhan kura misiŋ katyen gobe ulniniŋ pigiŋ kuruŋ go tumjanŋ misiŋ nuryen. Gwahade goyen po, ulniniŋ kurhan kura deŋem turjuŋ yaŋ heŋ aman hekeb ulniniŋ pigiŋ kuruŋ go manan tumjanŋ aman hiyen.

²⁷ Be, gwahade goyen po, deŋbe Yesu Kris-tuyen uliŋ pigiŋ yara. Deŋ duŋkureŋ duŋkureŋbe Yesuyen kahanj, haniŋ, diliŋ, kirmiŋ gwahade yara. ²⁸ Niŋgeb deŋ Yesuyen alya bereya sios haŋ bana goŋ meheŋdebe Al Kurun beleŋ Yesuyen mere basaŋ mar aposel basiŋa yirtiŋ haŋ. Irde go yufukdebe Al Kurunyen mere basaŋ mar porofet basiŋa yirdeb Al Kurunyen mere saba mar basiŋa yirtiŋ haŋ. Irde gab mata tineŋ turjuŋ yaŋ forok yird yird mar basiŋa yirdeb al garbam miŋyan sope yird yird mar wor basiŋa yirdeb al faran yurd yurd mar basiŋa yirtiŋ haŋ. Irdeb Yesuyen alya bereya doyaŋ yird yird mar basiŋa yirdeb naŋa hoyanđe niŋ mere kurayen kurayen go ma nuriŋ goyen mere teŋ haŋ mar basiŋa yirtiŋ haŋ. ²⁹ Niŋgeb deŋ tumjanŋbe aposel henayin? Ma, tumjanŋ porofet henayin? Irde deŋ tumjanŋ Al Kurunyen mere saba mar henayin?

Ma, tumŋaŋ mata tiŋen turŋun yaŋ forok yird yird mar henayin? ³⁰ Deŋ tumŋaŋ al garbam sope yird yird mar henayin? Ma, tumŋaŋ naŋa hoyanje niŋ mere go ma nurtiŋ goyen teŋ teŋ mar henayin? Irde deŋ tumŋaŋ mere goyen tigiri teŋ al bebak yird yird mar henayin? Epte moŋ geb. ³¹ Goyenbe Holi Spirityen tareŋ kura igiŋ wor po goyen goke momoŋ direŋ tihim geb, deŋ tumŋaŋ mata go teŋ teŋ niŋ kurut wor po yeŋ hinayin. Mata gobe Holi Spirityen tarenđe mata forok yeŋ hanjen hoyanŋ kuruŋ gote folek wor po.

13

Al hoyanŋ niŋ amanŋeŋ nurd yuneŋ yuneŋ mata

¹ Be, ne gayen naŋa hoyanje niŋ marte mere kurayen kurayen goyen igiŋ gwaha mat mere tiyeŋ, irde Al Kurunyen miyonyen mere mat mananŋ mere tiyeŋ gega, Al Kurunŋa al hoyanje niŋ amanŋeŋ nurd nurd matanem moŋ kenem nebe heyonŋonya tikiŋde niŋ det ain parwek beleŋ irtiŋ goyen mali po gasa yirke migiriŋ teŋ hanjen go gwahade goyen hewenj. ² Irde Al Kurunyen mere basanŋ heŋ mere teŋ teŋ sanjiŋne yaŋ hewenj, irde Al Kurunyen mere banare hitiŋ tumŋaŋ nurde dufaymiŋ tumŋaŋ bebak teŋ tagaleŋ, irde Al Kurunŋ niŋ hekkenŋ wor po nurdeb dugu kura gasuŋ hoyanje kwa inmeke kuyeŋ gega, Al Kurunŋa al hoyanje niŋ amanŋeŋ ma nureŋ kenem mata gobe duldul teŋ heŋ. ³ Irde detne tumŋaŋ al det niŋ amu heŋ haŋ mar goyen yunenj, irde Doyanŋ Al Kurunŋ gama ird ird niŋ teŋ al beleŋ kakde kumga nirke kamenŋ gega, kadne niŋ

amaŋeŋ nurd nurd matanem moŋ kenem mata gwaha teŋ heŋ kuruŋ gote murunŋem kura ma tewerŋ.

⁴ Be, al kura biŋde mat wor po kadomya Al Kurunyɑ niŋ amaneŋ nurd uneŋ uneŋ matabe gahade: al gobe kedom kura matamiŋ igit hewoŋ yeŋ doyaŋ heŋ heŋ ge piŋeŋ ma heŋ hiyeŋ. Kurabe kedom igit igit yirde hiyeŋ. Irde kedom kura igit mat hikə keneŋbe daniŋ ne wor gwahade moŋ yeŋ ma nurde hiyeŋ. Irde ne harhem harhem mata ma teŋbe yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ ma teŋ hiyeŋ. ⁵ Irde kedom hitte palap miŋmoŋ mata ma teŋ hiyeŋ. Irde yiŋgeŋ po igit heŋ heŋ belŋeŋ niŋ ma naŋkenen hiyeŋ, irde araneŋ bearar ma teŋ hiyeŋ. Irde kedom beleŋ buluŋ irtiŋ goyen goke dufay ug po ma heŋ hiyeŋ. ⁶ Al gobe mata buluŋ niŋ amaneŋ ma nurde hiyeŋ, irde mere fudinde goke po amaneŋ nurde hiyeŋ. ⁷ Al gobe kanduk yeneŋ hiyeŋ goke mukku ma teŋ hugiŋeŋ tareŋ po heŋ hiyeŋ. Irde Al Kurunyɑ niŋ hugiŋeŋ hekken nurde hiyeŋ, irde Al Kurunyɑ beleŋ igit niryen yeŋ goke hugiŋeŋ doyaŋ heŋ hiyeŋ, irde kanduk yeneŋ hiyeŋ gega tareŋ po heŋ fole yirde hiyeŋ.

⁸ Kadomya Al Kurunyɑ niŋ amaneŋ nurd yuneŋ yuneŋ mata gobe hubu ma hiyyeŋ. Goyen-poga porofet meteŋbe hubu hiyyeŋ. Irde naŋa hoyanje niŋ mere mat mere teŋ teŋ mata goyen wor kamyen. Al Kurunyen dufay bebak teŋ tagal tagal meterŋ wor hubu hiyyeŋ. ⁹ Gobe gayenter Al Kurunyen dufay tumŋaŋ bebak titek epte moŋ, irde meremiŋ manaŋ tumŋaŋ bebak teŋ basaŋ heŋ tagaltek epte moŋ gega, ¹⁰ kame nalu

funañdebe nej tumñañ Al Kurunyen dufayya mereya keñkela wor po bebak titek geb, go mata gobe tumñañ hubu henayıñ dineñ hime gago. **11** Mata gwahade forok yiyyen gobe bikkeñ diriñ hinhemya diriñde mere teñ dufaynebe diriñde dufay po heñ hinhem gega kuj kuj salanñej heñbe diriñde mataya dufayya gobe yubul po timiriñ go gwahade goyen. **12** Irde gayenterbe Al Kurunyen mereya dufayya bebak wor po ma teñ hite. Gobe lujen ain parwek beleñ irtiñ gore dinsokniniñ kinniñ gega, keñkelak ma keneñ hite go gwahade goyen. Goyenbe kamebe dilniniñde kadom geneñ teñ hite yara Al Kurunyen mereya dufayya keñkela wor po bebak teñ hitek. Ningeb gayenterbe Al Kurunyen mereya dufayya kura muñ po bebak teñ hime gega, kamebe tumñañ bebak tiyeñ. Goyenterbe Al Kuruñ beleñ keñkela wor po nurd nunęñ hiyen gwahade po, ne wor keñkela nurd uneñ heñ.

13 Be, yihim gwahade po mata hoyanbe hubu henayıñ gega, mata karwo kurabe hubu ma wor po henayıñ. Mata karwo gobe gahade: Yesu niñ hekkeñ nurd nurd mata, Al Kuruñ beleñ iginj diryen yeñ goke doyan heñ heñ matayabe Al Kurunyä kadniniñya niñ amanęñ nurd yunęñ yunęñ mataya gogo. Goyenbe mata karwo bana goyen folek wor pobe Al Kurunyä kadniniñya niñ amanęñ nurd yunęñ yunęñ mata gogo.

14

*Porofet meteňya naña hoyanđe niñ mere mat
mere teñ teñ mataya*

¹ Niñgeb Al Kuruňya kadtinya niň amanej nurd yunej yunej mata gobe gama po irde hinayin. Irdeb Holi Spirityen sanjinde mata forok yej yej goyen goke Al Kurun belen dunwoj yej tarej po gusuňaň irde hinayin. Gega porofet meteň gobe det kurun geb, goyen dunwoj wor po yej gusuňaň irde hinayin. ² Porofet meteň niň wa gusuňaň irde hinayin dinej hime gote minjbe gahade: al kura naňa hoyanje niň mere kurayen kurayen teň hiyen al gobe al ma mere yirde hiyen, Al Kurun mere irde hiyen. Yeňbe Holi Spirityen tarende mere banare niň goyen teň hiyen. Niňgeb mereminj goyen al hoyan kura belen bebak titek moň. ³ Goyenpoga porofet meteň teň han marbe tumjaň al sanj yird yird niň mere yirde hanjen. Niňgeb kadom kura tareň heň heň ge faraň yurde, biň yurum yirde hanjen. ⁴ Be, al kura naňa hoyanje niň mere teň teň mata teň hiyen al gobe mata gore yingej po tareň irde hiyen. Munan porofet meteň teň hiyen al gobe meteň gore kadom Yesuyen alya bereya sanj yirde hiyen. ⁵ Niňgeb meteň gobe naňa hoyanje niň mere mat mere teň teň mata gote folek. Goke teňbe den tumjaň naňa hoyanje niň mere mat mere teň teň mata teň hiwoj yej nurde hime gega, porofet meteň niň wa gusuňaň irke dunkeb meteň goyen teň hiwoj yej nurde hime. Naňa hoyanje niň mere mat mere teň teň mata gobe mere gote minj goyen tigiri teň Yesuyen alya bereya momoň yirke tareň hetek al minjanj hike kenem gwaha tiyyeň. Munan hubu kenem hoyanje niň mere teň teň mata gote igineňbe

porofet meteŋ gote igineŋ epte ma fole iryeŋ.

⁶ Be, kadne yago, den hitte kuŋ naŋa hoyanje niŋ mere mat mere tiyenbe daha mat faraŋ dureŋ? Epte moŋ wor po! Gwahade tiyen gega, Al Kurunyen dufay banare niŋ nikala nirke kawan momoŋ dird dird mata, Al Kurunyen dufay bebak teŋ tagal tagal mata, porofet meteŋ goyen teŋ teŋ matayabe sabamiŋ tagal tagal mataya goyen gonem moŋ heŋya den hitte kuŋ faraŋ dureŋ gobe igineŋ ma forok yiyyen. ⁷ Gobe tikiŋde niŋ det buleluŋya gitaya gwahade yara. Gobe binfut miŋmoŋ gega, al beleŋ kari yirke mere teŋ haŋyen. Goyenbe keŋkelə ma kari yirkeb meremiŋbe hiburnen geb, tikiŋ damiŋ heŋ haŋ yeŋ ma bebak tinayıŋ. ⁸ Be, al kura fulenjare kuŋ kuŋ niŋ teŋ bigul fu iryeŋ gega, keŋkelə ma fu irke fulenjare mar kadom beleŋ daha matbe bebak teŋbe fulenjare kuŋ kuŋ niŋ gitik tinayıŋ? Epte moŋ. ⁹ Niŋgeb gwahade goyen po, den beleŋ mere teŋ heŋya naŋa hoyanje niŋ mere kura kadtıŋ epte ma bebak titek mere mat tinayıŋbe dahadem kadtıŋ beleŋ meretiŋ nurde bebak tinayıŋ? Epte moŋ. Gwaha tinayıŋbe mere gobe dulin lawlaw yeŋ haŋ yeŋ nurnayıŋ. ¹⁰ Fudinde wor po, megenbe neŋ beleŋ epte ma bebak titek mere kurayen kurayen budam haŋ. Gega mere gobe tumŋaŋ miŋ miŋyaŋ. ¹¹ Goyenbe mere hoyan kura ne beleŋ epte ma bebak titek goyen al kura beleŋ tiyyenbe nebe meremiŋ gote miŋ ma nuren geb, mere teŋ hi al hittebe al miŋ hoyan heweŋ. Irde al gobe ne hitte al miŋ hoyan hiyyen. ¹² Gobe den wor gwahade po yeŋ nurde haŋ. Deŋbe Holi

Spirityen tareñde mata forok yird yird sanjŋt tetek wor po nurde hanjŋen geb, tareñmij go teñ gabe kadtŋ Yesuyen alya bereya sanjŋ yird yird nij kurut wor po yeñ hinayij.

¹³ Niñgeb goke teñbe al kura naña hoyanje nij merere mat mere teñ hiyen al gobe mere tiyyeñ gote mij kawan tagal tagal nij manaj Al Kuruj gusuñañ iryen. ¹⁴ Fudinde, naña hoyanje nij merere mat Al Kuruj mere ireñ goya goyenbe tonner mere ireñ gega, dufaynerbe mere gwaha tihim yeñ ma nureñ. ¹⁵ Niñgeb daha tiyeñ? Nebe tonner Al Kuruj mere ireñbe dufayner wor mere ireñ. Irde tonner Al Kuruj nij tikiñ heweñbe dufayner wor tikiñ heweñ. ¹⁶ Munaj deñbe tontiñde po Al Kuruj turun irnayiñbe deñ hanj bana goyen al kura meretiñ bebak ma teñ hiyen al gobe deñ beleñ Al Kuruj igiñ nud unen turun irde hanj goke epte ma farañ durde “Fudinde,” yiyyeñ. Al gobe mere teñ hanj gote mij ma bebak teñ hiyen geb, gogo epte ma haywan hiyyen. ¹⁷ Deñbe Al Kuruj mere irde heñya igiñ mat po turun irde hinayiñ gega, al hoyan meretiñ bebak ma teñ hinayiñ marbe meretiñ gore epte ma farañ yuryeñ.

¹⁸ Nebe naña hoyanje nij merere mat Al Kuruj mere ird ird matanebe kuruj wor po, deñ teñ hanjŋen gote folek. Niñgeb goke Al Kuruj igiñ nud unen hime. ¹⁹ Nebe gwahade po naña hoyanje nij mere mat Al Kuruj mere ird ird mata tareñ po tanarde himyen gega, Yesuyen alya bereya gabu irde hanjŋen bana goñ heñbe al hoyan beleñ igiñ bebak titek mere mat po mere

teŋ al saba yirde himyen. Al hoyaq beleŋ iginj
bebak titek mere mat saba yireŋ kuruŋ gobe gote
igineŋ miŋyan. Gega naŋa hoyanđe niŋ mere
kadne beleŋ epte ma bebak titek gore po ugūŋ
po saba yireŋ gobe igineŋ gam moŋ, miŋ miŋmoŋ
wor po hiyyen.

²⁰ Niŋgeb, kadne yago, naŋa hoyanđe mere mat
Al Kuruŋ mere ird ird mataya porofet meten
teŋ ten mataya goyen teŋ heŋyabe dirin kalak
beleŋ dufay heŋ hanjen gwahade ma teŋ hinayin.
Goyenbe dirin mamure niŋbe mata buluŋ teŋ teŋ
niŋ ma nurde han. Niŋgeb buluŋ teŋ teŋ niŋbe
yen yara heŋ hinayin. Gega dufay heŋ heŋtiŋbe
al parguwak beleŋ dufay heŋ hanjen yara heŋ
hinayin. ²¹ Al kuruŋyen asanđe naŋa hoyanđe
niŋ merere mat Al Kuruŋ mere ird ird mata goke
Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ gaha yiriŋ:

“Ne beleŋ al miŋ hoyaq, irde meremiŋ manaq
hoyaŋ goyen dufay yunmeke mel gayen
momoŋ yirnayin.

Gwahade yireŋ gega merene ma nurnayin,” yitin
hi. Aisaia 28:11-12

²² Niŋgeb naŋa hoyanđe niŋ mere mat mere teŋ
teŋ mata gobe Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ ma nurtiŋ
mar hittebe Al Kuruŋyen saŋin bebak teŋ teŋ
niŋ forok yen hanjen. Munaŋ Doyaŋ Al Kuruŋ
niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar hittebe gwahade
moŋ. Goyenbe porofet meten teŋ teŋ mata be
Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ dufaymiŋ tareŋ irtiŋ mar
hittebe Doyaŋ Al Kuruŋyen buniŋen dufay goyen
bebak teŋ saŋin heŋ heŋ ge forok yen hanjen.
Munaŋ Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ ma nurtiŋ mar hit
tebe gwahade moŋ. ²³ Goyenpoga Yesuyen alya

bereya sios tumļaŋ gabu irde naŋa hoyanje niŋ mere mat Al Kuruŋ mere irde hikeya al kura Al Kurunyen mere biŋde tareŋ ma hitiŋ mar ma al kura Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ ma nurtiŋ mar beleŋ waŋ denenjebe daha dinnayiŋ. Kukuwa hahaŋ po ga dinnayiŋ geb. ²⁴Goyenbe tumļaŋ Al Kurunyen mere basaŋ heŋ tagalde hikeya al kura Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ ma nurtiŋ mar ma Al Kurunyen mere biŋde tareŋ ma hitiŋ mar kura beleŋ waŋ mere go nurnayiŋbe mere nurnayiŋ kuruŋ goreb mata buluŋmiŋ kawan yirde biŋ yakamkeb, “Fudinde, neŋbe mata buluŋ mar,” yeŋ nurnayiŋ. ²⁵Al Kurunyen mere basaŋ heŋ heŋ mata gore go mar gote dufaymiŋ banare po hitiŋ goyen kawan yiryen. Irkeb mel gore dokolhoŋ yuguluŋ teŋ Al Kuruŋ doloŋ irde kawan po, “Fudinde, Al Kuruŋbe deňya hi!” yenayiŋ.

Igiŋ mat Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata

²⁶Niŋgeb, kadne yago, gabu irde Al Kuruŋ doloŋ ird ird mata niŋ daha yeweŋ? Be, Al Kuruŋ doloŋ irniŋ yeŋ gabu irdeyabe al kurabe tikiŋ hiyyeŋ, irde kurabe saba diryeŋ, irde al kurabe Al Kurunyen dufay banare niŋ goyen ikala irke tagalyeŋ, irde kurabe naŋa hoyanje niŋ mere mat mere tiyyeŋ, irde al kurabe mere goyen tigiri teŋ miŋ bebak diryeŋ. Goyenbe mata gwahade kuruŋ gobe deŋ sios tumļaŋ saŋiŋ heŋ heŋ ge teŋ hinayiŋ. ²⁷Niŋgeb al kura naŋa hoyanje niŋ mere mat mere tiye yeŋ nurdeb irawa ma karwo gwahade beleŋ po mere tinayiŋ. Al hoyan kura sopte ma mere tiyyeŋ. Irde kura kame mere tinayiŋ. Wawuŋ uŋkureŋde po tumļaŋ mere titiŋ

ala ma tinayıñ. Be, gwaha teñ heňyabe mere go tigiri teñ bebak dird dird al manaq hiyen.
²⁸ Munaq mere go tigiri titek al miňmonq kenem mere go titek albe gabu irnayıñde gorbe balmiq po hiyen. Irde yenja Al Kurunja po balmiq mere teñ hiriryen.

²⁹ Be, porofet meteñ teñ teñ mata gobe al irawa ma karwo beleñ tagalnayıñ. Irke al hoyanþe meremiñ gobe fudinde Al Kurunyen mere ma dahade goyen keňkela dufay henayıñ. ³⁰ Be, deñ gabu irde keperde hinayıñ bana goyen Al Kurun beleñ dufaymiñ banare niñ goyen al kura ikala irkeb huwarde tagaleñ tikeb al kura meheñde huwarde tagalde hiyen al gobe keperde balmiq po hiyen. ³¹ Gwaha teñ hinayıñbe Al Kurunyen mere banare hitiñ goyen tagaltek marbe tumňaq tagalde hinayıñ. Gogab kadom saba gird teñ tumňaq tareñ heñ hinayıñ. ³²⁻³⁴ Al Kurunþe dufay keňkela ma heñ mali mali mata ma teñ hiyen. Yenþe biñ kamke igin heñ heñ gote miñ al. Niňgeb Holi Spirityen tareñde porofet meteñ titek al gobe meteñ goyen igin mat doyan irde meteñ teñ hiyen.

Be, berebe Yesuyen alya bereya gabu irtin bana gon heňyabe mere ma teñ hinayıñ. Mata gobe Al Kurunyen dirneñ weñ Yesuyen alya bereya beleñ gwaha teñ hanjen. Berebe Yesuyen alya bereya gabu irnayıñ bana gon epte ma mere kawan tagalde hinayıñ. Gwaha titneñbe Moseyen sabare yitiñ gwahade po, Yesuyen alya bereyat doyan marte mere nurde gama po irde hinayıñ.
³⁵ Munaq mere ma mata kura goke gusuňaq hiniñ

yen nurdeb yamiñde kuñ gab uñ yago gusuñaj yirde hinayıñ. Bere beleñ Yesuyen alya bereya gabu irtiñ diliñ mar huwarde kawan po mere teñ teñ mata gobe memyak. ³⁶ Ga dineñ hime gabe deñ Korin mar beleñ, “Al Kuruñyen merebe neñ hitte mat forok yiriñ,” yen hanÿen, irde, “Al Kuruñyen merebe neñ muñ po ga nurtiñ,” yen hanÿen yeke nurmiñ geb, gago dineñ hime.

³⁷ Be, al kura yinjeñ ge yen, “Nebe porofet,” yen nurde hi, irde kurabe, “Holi Spirityen sañiñde mata forok yen yen tareñnem yañ,” yen nurde hi kenem al gobe ne beleñ deñ hitte asan ga kañ saba dirde hime gayenbe Doyañ Al Kuruñyen mere tareñ yen nuryeñ. ³⁸ Munan al gore mere ga nurde ma nurhem nurhem teñ wasak po teñ hiyeñbe Doyañ Al Kuruñ wor gwahade po iryen.

³⁹ Niñgeb, kadne yago, Al Kuruñyen mere basan heñ tagaltek wor po nurde hinayıñ. Irde naña hoyanje niñ mere mat Al Kuruñ mere ird ird mata goke utan ma yirde hinayıñ. ⁴⁰ Goyenpoga mata go teñ heñyabe hugiñej igin mat mata teñ hinayıñ. Irde al mali mali huwarde hiburnej ma teñ hinayıñ.

15

Yesu kamyiñde mat huwaryiñ

¹ Be, kadne yago, hañkapyä Yesu niñ yitiñ mere igin goke deñ hitte tagaltiñ goyen bitiñ bak yen yen ge sopte momon direñ yen nurde hime. Deñbe mere igin gayen nurde goke dufaytiñ sañiñ yirtiñ hanj, irde mere go po gama irde tareñ po huwarde hanj. ² Niñgeb mere igin ne beleñ deñ

hitte tagalmirinj goyen tareŋ po tanarde bada ma heŋ gama po irde hinayiŋbe mere iginj go hende po saŋiŋ heŋ hike Al Kurunj beleŋ dumulgaŋ tiyyenj. Gwaha ma teŋ hinayiŋbe dufaytiŋ yeŋ ge tareŋ irtiŋ gobe miŋ moŋ hiyyenj.

³ Ga dineŋ hime gabe mere kurunj Doyaŋ Al Kurunj beleŋ momoŋ nirtiŋ goyen basaŋ heŋbe momoŋ dirmirinj geb, gago sopte dineŋ hime. Mere gobe gahade: Yesu Kristube Al Kurunyen asanđde katiŋ gwahade po, nende mata buluŋ niŋ teŋ kamyiŋ. ⁴ Irke mete tiyamiŋ. Gega Al Kurunyen asanđde katiŋ gwahade po, kamyiŋde mat yerenkek hekeb huwaryiŋ. ⁵ Irde Pita hitte forok yeŋ gab Komatmiŋ 12 hitte forok yiriŋ. ⁶ Be, go kamereb wawuŋ uŋkurenđde alya bereya 500 folek gwahade, yeŋ gama irde hinhan mar diliŋde forok yiriŋ. Go mar goyen kurabe kamaŋ gega, budambe haŋ. ⁷ Be, Yesube mel go hitte forok yeŋ gabe Yems hitte forok yiriŋ. Irdeb mere basaŋ marmiŋ aposel tumŋaŋ hitte forok yiriŋ. ⁸ Be, neŋ aposel hitte forok yeŋ hin hin goyen ne hittebe funaŋ wor po forok yiriŋ. Nebe diriŋ kura kawaŋ heŋ heŋ nalu hako hikeya kukuwamŋen kawaŋ hitiŋ yara al keŋkelak moŋ gega, ne hitte wor forok yeke delner kinmiriŋ.

⁹ Nebe aposel gega, deŋne turŋuŋ yaŋ moŋ. Goyenbe aposel hoyanbe deŋem turŋuŋ yaŋ, ne folek wor po. Niŋgeb al hoyan beleŋ ne gayen aposel nintek ma hime yeŋ nurde hime. Gobe Al Kurunyen sios goyen buluŋ buluŋ yirde hin hem geb, gago dineŋ hime. ¹⁰ Goyenpoga Al Kurunj beleŋ buniŋen nirde iginj iginj niryiŋ geb,

gayenterbe al gahade hej metenjmiñ teñ hime. Yen belen buniñej nirde iginj iginj niryinj gote iginerjbe kuruñ wor po. Niñgeb nebe gogo yen ge teñ metenj kuruñ wor po teñ hinhem. Aposel hoyanj beleñ metenj titij gote folek wor po metenj teñ hinhem. Goyenbe nigen tareñde ma metenj gwahade teñ hinhem. Al Kuruñ beleñ buniñej nirde iginj iginj nirkeb gogo go hende huwarde metenj teñ hinhem. ¹¹ Niñgeb ne manaj, aposel hoyanj manaj tumnaj mere iginj goyen tagalde tukuñ hinhet. Irke deñ beleñ nurde mere iginj goke dufaytiñ sanij iramiñ.

Al kamtiñbe huwarnayiñ

¹² Goyenpoga deñ hanj bana goyen al kurabe mere iginj goyen buluñ mat tagalde hanj. Neñ beleñ Yesu Kristu kamyinjde mat huwaryiñ goke tagaltirinj gega, dahade niñgeb go mar gobe al kamtiñbe epte ma huwarnayiñ yen hanj? ¹³ Al kamtiñbe epte ma huwartek manhan Yesu Kristu wor go ma huwarwoñ. ¹⁴ Irde Yesu Kristu huwaryiñ moñ manhan goke tagalde hityen gobe miñ minjmoñ hewoñ. Irde goke dufaytiñ tareñ irtiñ go wor miñ minjmoñ hewoñ. ¹⁵ Irde al kamtiñ sopte huward huward mata gam moñ manhan Al Kuruñ beleñ Yesu Kristu isañ ma hewoñ. Goyenbe Al Kuruñ beleñ Yesu Kristu isañ hirinj goke neñ beleñ tagalde hityen geb, metenj Al Kuruñ beleñ ma tiyyiñ goyen usi teñ al hoyanj momoñ yirde hite yen nurtewoñ. ¹⁶ Al kamtiñ huwarnayiñ moñ manhan Yesu Kristu wor kamyinjde mat ma po huwarwoñ. ¹⁷ Irde

Yesu Kristu huwaryiŋ moŋ manhan goke dufaytiŋ tareŋ irtiŋ go wor miŋ miŋmoŋ hewoŋ. Irde gayenter wor mata buluŋ bana po hiwoŋ. **18** Irde yeŋ ge dufaymiŋ sanŋiŋ irdeya ga kamtiŋ mar wor mata buluŋ bana po heŋya kamaŋ geb, Al Kuruŋ hitte epte ma kuwoŋ. **19** Yesu Kristu beleŋ heŋ heŋniŋiŋ igin ird ird gobe megen gar hitekeya po igin iryen yeŋ goke doyaŋ heŋ hityen manhan al bunijen wor po hetewoŋ. Irde al bunijen megen gar haŋ gote folek buluŋ wor po hetewoŋ.

20 Goyenpoga Yesu Kristube kamtiŋde mat huwardeb al kamtiŋde mat kame huwarnayiŋ kuruŋ gote miŋ al hiriŋ geb, al kamtiŋ mar goyen wor kame huwarnayiŋ. **21** Al uŋkureŋ beleŋ mata buluŋ miŋ urke kamde kamde mata forok yiriŋ. Niŋgeb gwahade goyen po, kamtiŋde mat huward huward wor al uŋkureŋ beleŋ miŋ uryiŋ. **22** Adam beleŋ mata buluŋ miŋ uryiŋ geb, yeŋ kamere forok yitiŋ marbe tumŋaŋ kamde hanŋen gwahade po, Yesu Kristu beleŋ kamtiŋde mat huwaryiŋ geb, al hoyan wor kamtiŋde mat huwarnayiŋ. **23** Goyenbe kamtiŋde mat mali mali ma huwarnayiŋ. Yesu Kristube yeŋ wa bikken kamtiŋde mat huwaryiŋ. Be, kuŋ kuŋ yeŋ sopte mulgaŋ heŋ waŋ waŋ nature alya bereyamiŋ wor huwarnayiŋ. **24** Go kamereb nalu funaŋ wor po forok yiyyeŋ. Goya goyenbe Yesu Kristu beleŋ Satanyen tareŋya megen niŋ doyaŋ marte tareŋya tumŋaŋ gwamuŋ yuryeŋ. Irdeb yeŋ beleŋ alya bereyamiŋ doyaŋ yird yird mata goyen Naniŋ Al Kuruŋ haniŋde kiryeŋ. **25** Mata gobe gahade:

Yesu Kristu beleñ alya bereyamiñ doyañ yirde hiyeñ. Irke kuñ kuñ Al Kuruñ beleñ Yesuyen asogom tumñañ yukuñ Yesu kahañ minde yerke yufurka tiyyeñ. ²⁶ Irdeb yeñ beleñ gwamuñ uryeñ det funaňbe kamde kamde mata geb, mata goyen pasi wor po kiryeñ. ²⁷ Gobe, “Al Kuruñ beleñ det tumñañ yende yufukde yerke doyañ yirde hi,” yitiñ geb, gwaha po tiyyeñ. Be, “Det tumñañ yende yufukde yerke” yitiñ mere gobe Al Kuruñ beleñ det tumñañ yade Yesu Kristuyen yufukde yiryiñ geb, Al Kuruñ yiñgenþe Yesu Kristu yufukde ma hi gobe keñkela wor po nurde hite. ²⁸ Goyenpoga kame det tumñañ Al Kuruñ beleñ Yesu Kristuyen yufukde yerde pasi iryen nañurebe Urmiñ Yesu Kristu wor gwaha iryen al Al Kuruñ yufuk bana hiyeñ. Gogab Al Kuruñ beleñ det kuruñ gate Doyañ Al Kuruñ heñ doyañ yirde hiyeñ.

²⁹ Be, deñbe al kamtiñ niñ teñ baptais teñ hanjen. Goyenbe al kamtiñbe ma huwarnayiñ yeñ nurde hanj kenem daniñ al katmin mar goke baptais teñ teñ mata teñ hanjen? Al kamtiñbe epte ma sopte huwarnayiñ kenem daniñ geb albe al kamtiñ mar goke teñ baptais teñ hanjen? ³⁰ Irde neñbe daniñ Yesu niñ teñbe gise hanjka mudunke kamtek kanduk yeneñ hityen? ³¹ Fudinde, kadne yago, ne hittebe gise hanjka hugiñen kamde kamde mata forok yeñ hanjen gwahade yara, gise hanjka kanduk yeneñ ulne misiñ kateñ himyen. Ga dinen hime gabe deñ tumñañ Doyañ Al Kuruñniñ Yesu Kristuya hanj goke amanenj nurde himyen geb, gago momonj

dird dird niŋ kama ma heŋ hime. ³² Ne gayen Efesus taunde niŋ mar kulu duwi yara gore buluŋ wor po nirke kanduk go fole ire yeŋ kurut yeŋ hinhem. Goyenbe dufay igin moŋ megen gar po igin heŋ heŋ ge dufay bener kerde gwaha timiriŋ manhan matane gore da igin forok irde nunwoŋ? Hubu wor po. Al kamtiŋ epte ma sopte huwarnayiŋ kenem, “Gisebe kamtek. Niŋgeb dula teŋ kukuwa fe nene aman po hiniŋ,” yewenj. ³³ Goyenbe gwahade moŋ geb, usi mere goyen fudinde yeŋ ma nurde hinayiŋ. Kadtiŋ kura mata buluŋ teŋ haŋ gore matatiŋya dufaytiŋya igin goyen buluŋ yirnayiŋ geb, gago dineŋ hime. ³⁴ Niŋgeb keŋkela dufay heŋ mata buluŋ ma teŋ hinayiŋ. Deŋ haŋ bana al kurabe Al Kuruŋ keŋkela ma nurt uneŋ haŋ. Mere ga dirde hime gabe merene gayen nurde memya henaeŋ yeŋ gago dineŋ hime.

Al kamtiŋde mat huwarnayiŋ mar gote uliŋbe hoyan̄ wor po henayiŋ

³⁵ Be, goyenbe den̄ haŋ bana al kura belen̄, “Al kamtiŋbe daha mat huwarnayiŋ? Irde huwardeb uliŋbe dahade henayiŋ?” yeŋ gusuŋaŋ heŋ hanjen. ³⁶ Mere gwaha teŋ haŋ marbe kukuwamŋeŋ wor po! Deŋ beleŋ det muyken hartiŋ go ma kamyenbe gor mat dahadem det gergeŋ forok yiyyen? Epte moŋ. ³⁷ Det kura hare yeŋbe kame forok yiyyen pigin yaŋ gwahade ma harde hanjen. Det gote bilmij, wit muyken ma det hoyan̄ harde hanjen. ³⁸ Goyenpoga Al Kuruŋ beleŋ muyken gote pigin forok yiwi yeŋ nuryen gwahade po forok yeŋ hiyen. Muyken

yunjkurenj yunjkurenj gote piginbe hoyan hoyan po forok yirde hiyen ³⁹ Gwahade goyen po, det ulinjbe tujnande moj, hoyan hoyan. Alyenbe hoyan, megen niñ dapnja gote ulinjbe hoyan, nuyenbe hoyan, irde fete niñ dapnja gote ulinj wor hoyan. ⁴⁰ Irde nañkiñbe gor niñ det minyanj, irde megeñbe gor niñ det minyanj. Goyenbe nañkiñde niñ det buda gote umñamijbe nende gigen hoyan hoyan, irde megen niñ det buda gote umñamij wor nende gigen hoyan hoyan po hañ. ⁴¹ Niñgeb naña diliñ gote umñambe hoyan, irde gagasi gote umñambe hoyan po. Dinambe hañ kuruñ go wor umñambe nende gigen hañ.

⁴² Be, al kamtiñde mat huwarnayinj wor gwahade po ulinjbe hoyan wor po henayinj. Al ulin piginjbe bida henayinj gega, kamtiñde mat huwarnayinjbe hugiñej hinayinj. ⁴³ Irde al hakwambe bida heñ buluñ henayinj gega, huwarnayinjbe ulin gob iginj muñ turñunj yanj henayinj. ⁴⁴ Al kamke mete titek hakwam gobe ulin megen niñ po gega, sopte huwarnayinj gobe Al Kurunyen gasunde niñ henayinj.

Be, dilniniñde yenej hite gayen ulin piginj minyanj hañ kenem Al Kurunyen gasunde niñ wor ulin piginj minyanj hañ. ⁴⁵ Goke Al Kurunyen asanje, “Hañkapyä wor po al tiñej forok yirinj gobe Adam. Yeñ hitte mat al fulfut tiyyinj,” yitiñ hi. Goyenpoga al hoyan Adam yara kame wor po forok yirinj. Yeñbe Yesu Kristu, Al Kurunya hugiñej heñ heñ goyen al yunen yunen gote miñ al hirinj. ⁴⁶ Al Kurunyen gasunde niñ ulinjbe go wa ma forok yirinj. Megen niñ ulinj wa forok

yeke gab Al Kurunyen gasuñde niŋ uliŋ gogo kame forok yiriŋ. ⁴⁷ Al hanjkäpya wor po forok yiriŋ gobe Al Kurun beleŋ megen niŋ mulowo po yade forok iryiŋ. Gega al kame forok yiriŋ Yesu Kristube Al Kurunyen gasuñde mat forok yiriŋ. ⁴⁸ Adam uliŋbe megen mat forok yiriŋ gwahade po, megen hanj marte uliŋbe Adamyen uliŋ gwahade miňyaŋ hanj. Gega al kura Yesu Kristuya hanj marte uliŋbe kame kamtiŋde mat huwarde Al Kurunyen gasuñde hanj mar gote uliŋ yara henayiŋ. ⁴⁹ Gayenterbe neŋ gayenbe megen niŋ al Adam yara hite. Gega kamebe Yesu Kristu Al Kurun hitte mat watinj gwahade hitek.

⁵⁰ Be, kadne yago, mere direŋ tihim gobe gahade: neŋ ulniniŋ megen po yirtiŋ gayen manan̄ henjyabe epte ma nalu funaŋde Al Kurun beleŋ alya bereyaminj doyan̄ yird yird bana goŋ hurkunayiŋ. Niŋgeb det buluŋ heŋ hubu hetek gore epte ma det hugiŋeŋ hitek bana goŋ hinayiŋ. ⁵¹ Niŋgeb mere banare hitiŋ goyen momoŋ direŋ tihim geb, kenkela nurnan̄ ko. Merebe gahade: neŋ kurun gayen tumjan̄ ma kamtekeya nalu funaŋ goyen forok yiyyeŋ. Kurabe kamnayiŋ, munan̄ kurabe go ma kamnayiŋ. Gega nalu goyenterbe kamnayiŋ marya go ma kamnayiŋ marya goyen tumjan̄ ulniniŋ hoyan̄ wor po henayiŋ. ⁵² Goyenterbe nalu funaŋde niŋ bigul mere tikeb goyare po ulniniŋbe hoyan̄ wor po hiyyeŋ. Bigul go mere tikeb al kamtiŋ marbe huwarde uliŋ gobe sopte buluŋ ma heŋ hugiŋeŋ igiŋ po hinayiŋ. Irke neŋ kurabe ma kamdeya ulniniŋ hoyan̄ hiyyeŋ. ⁵³ Gobe megen niŋ ulniniŋ

bida hetek gabe yubul teñ ulniniñ bida ma hetek goyen yawartek geb, gogo ulniniñ hoyan hiyyen. Ulniniñ beljen hitek gabe kame ulniniñ hugiñen hitek hiyyen. ⁵⁴ Ulniniñ bida heñ beljen po hitek goyen yubul teñ ulniniñ gergeñ bida ma heñ hugiñen hitek goyen yawartek goke Al Kurunyen asanje katij mere gobe fudinde. Mere gobe gahade:

“Kamde kamde matabe hubu hiyuñ. Neñbe mata go fole irtin.” *Asaia 25:8*

⁵⁵ “Kamde kamde mata, gebe epte ma fole dirayin.

Kamde kamde mata, gebe epte ma dakamayin,”
yitin hi. *Hosea 13:14*

⁵⁶ Be, yitin gwahade po, kamde kamde gote kilibe mata buluñ geb, mata buluñ goreb al hitte kamde kamde forok iryin. Moseyen sababe al beleñ epte ma keñkelä gama irtek geb, neñ al gayen mata buluñ mar dinen dinen tareñbe sabare gor mat wañ hi. ⁵⁷ Goyenpoga neñbe Doyañ Al Kurunyinin Yesu Kristuya hitekeb Al Kurun beleñ mata buluñya kamde kamdeya fole yird yird sanjin dunyin geb, goke igin wor po nurd uneñ hite!

⁵⁸ Ningeb, kadne yago, taren po heñ yul ma yen hugiñen Doyañ Al Kurun niñ meten tareñ po teñ hinayıñ. Den beleñ Doyañ Al Kurun niñ teñ meten teñ hugiñen kurut yen hañyen gobe diliñde miñ miñmon ma hiyyen yen nurde hañ gogo.

16

*Yesuyen alya bereya Yerusalem hañ goyen farañ
yurd yurd niñ mere*

¹ Be, Al Kuruñyen alya bereya faraŋ yurtek yeŋ hora gabu ird ird niŋ gusuŋaŋ niraŋ goke wol heŋ momoŋ direŋ tihim. Ne beleŋ Galesia naŋare niŋ Yesuyen alya bereya goyen gwaha gwaha tinayıŋ yinmeke tiyamiŋ gwahade goyen po, deŋ wor mata gwahade po tinayıŋ. ² Niŋgeb meten teŋ gote muruŋem hora yadeb kura pota yirde Sandemin Sandemin yawaŋ gabu yirde hinayıŋ. Hora kuruŋ teŋ haŋ marbe kuruŋ pota yirde hinayıŋ, munaŋ hora dirŋeŋ yade haŋ marbe dirŋeŋ pota yirde yawaŋ gabu yirde hinayıŋ. Gogab deŋ hitte kumeke goyare po gab hora gabu yirniŋ yirniŋ ma teŋ hinayıŋ. ³ Be, ne kuŋ forok yemekeb Yerusalem niŋ sios yuntek hora goyen yeŋ beleŋ ga yukuŋ yunnayıŋ yeŋ al kura yawarnayıŋ. Irkeb ne beleŋ mel gobe al gwahade yeŋ Yerusalem mar niŋ asaŋ kayen goyen manaŋ yunmeke gab teŋ kunayıŋ. ⁴ Irde ne wor mel goya tumŋaŋ kutek gobe miŋ miŋyan kenem neya tumŋaŋ kutek.

Korin kuŋ kuŋ niŋ tagalyiŋ

⁵ Be, nebe Masedonia naŋa beleŋ kuŋ kuŋ niŋ dufay heŋ himyen geb, bana gore mat kuŋ kuŋ gab deŋ hitte kweŋ. ⁶ Kuŋ denya ulyaŋde yara hiniŋ yeŋ nurde hime. Irde menje huwarde naŋa buluŋ hiyyeŋ nature goyen manaŋ gor po heŋ wet yeŋ nurde hime. Go kamere gab goŋ kura kwe yeŋ nureŋ goyen faraŋ nurke kweŋ. ⁷ Gobe dulıŋ kuŋ denmaŋ kuŋ kuŋ niŋ ma nirde hikeb gago dineŋ hime. Doyaŋ Al Kuruñyen dufay kenem denya ulyaŋde yara hitek yeŋ nurde hime. ⁸⁻⁹ Goyenpoga Efesus taunde garbe Al Kuruñyen

meteŋ kuruŋ keŋkela meteŋ titek goyen forok yeŋ hi geb, gar heŋ meteŋ teŋ Pentekos nalu heke gab deŋ hitte kweŋ. Garbe al budam Al Kuruŋyen mere fudinde yen nurde haŋ. Goyenbe budambe asogo nirde haŋ.

¹⁰ Be, Timotibe deŋ hitte kuyen. Niŋgeb deŋ beleŋ keŋkela faraŋ urde hiket deŋya heŋ heŋ ge kafura ma hiyyen. Yeŋ wor ne teŋ hime yara Doyaŋ Al Kuruŋyen meteŋ teŋ kuŋ hi.
¹¹ Niŋgeb palap po irde hinayiŋ. Irde yeŋ beleŋ ne hitte mulgaŋ heŋ waŋ waŋ naturebe hantıŋ yerde unen guram irde tareŋ irdeb tubul tike biŋ kamkeya wayyen. Nebe Timoti goyen gor niŋ Yesu nuduntiŋ mar kura goya wanayiŋ yeŋ doyaŋ heŋ hime.

¹² Be, kadne Apolosbe kadomya deŋ hitte kuhnayiŋ yeŋ ineq tebaŋ irde himyen gega, kutek ma irde hiyen. Goyenbe kutek nalu kura forok yeke gab kuyen.

¹³ Be, deŋbe keŋkela heŋ ga hinayiŋ. Irde Doyaŋ Al Kuruŋ niŋ hekkeŋ nudeya hinayiŋ. Irde kafura ma heŋ tareŋ po heŋ hinayiŋ. ¹⁴ Irde meteŋ teŋ hinayiŋ kuruŋ gobe bitiŋde hugineŋ al hoyan niŋ amaneŋ nud nud dufay goyen hikeya ga meteŋ teŋ hinayiŋ.

¹⁵ Be, deŋbe Akaia naŋa bana goŋ niŋ albe Stefanasya yeŋya haŋyen marya gore wa Yesu niŋ dufaymiŋ saŋiŋ irdeb Al Kuruŋyen alya bereya hoyan faraŋ yurd yurd meteŋ goyen tiniŋ yeŋ nurde meteŋ teŋ haŋyen gobe nurde haŋ gogo. Niŋgeb, kadne yago, deŋbe ¹⁶ mel goyen tumŋay palap yirde hinayiŋ. Irde al kura yeŋ meteŋ

teŋ hanjen gwahade meten teŋ hike yeneŋbe go wor palap yirde hinayin. ¹⁷ Nebe Stefanasya Fotunatusyabe Akaikusya wake neya hite goke amanenurde hime. Deŋ denmewoŋ wor po yen nurde himyen goyenpoga, mel ga waŋ forok yekeb tumjan denhem yara nurdeb aman heŋ hime. ¹⁸ Yeŋbe deŋya heŋ faraŋ durde hike bitin kamke hinhan gwahade goyen po, waŋ gar ne wor gwahade po nirde han. Niŋgeb deŋbe al gwahade goyen palap yirde hinayin.

Mere funaŋ

¹⁹ Be, Esia* naŋa bana niŋ sios neya hite mar beleŋ deŋ ge dufay heŋ han goyen momon yirayin ninkeb gago dineŋ hime. Irde Akwilaya berem Prisilayabe yamiŋde gabu irde Doyaŋ Al Kurun dolon irde han marya beleŋ wor deŋ ge ug po dufay heŋ han geb, gago bebak dirde hime. ²⁰ Irde Yesu nuduntiŋ mar hoyan gar han wor tumjan deŋ ge dufay heŋ han geb, gago momon dirde hime. Denbe kadom gargar gird teŋ henyabe bitin bana mat fudinde wor po kadom gargar girde teŋ hinayin. Gobe Al Kurun diliŋde wukkek wor po geb.

²¹ Be, funaŋbe nigen hanner wor po deŋne gahade kaŋ asan ga pasi ireŋ tihim – PÖL.

²² Be, al kura Doyaŋ Al Kurun niŋ amanenurde uneŋ han marbe Al Kurun beleŋ karan yurke buluŋ wor po henayin. Doyaŋ Al Kurun niŋ, aranen wayayin!

* **16:19:** Esia naŋa gobe gayenter niŋ Esia naŋa kurun goke ma yitiŋ. Gayenterbe Turki inen hanjen.

23 Be, Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu beleŋ bunijeŋ dirde
iginj iginj dirwoŋ yenj nurde hime.

24 Neya deňyabe Yesu Kristuya tumjaŋ hite
geb, deŋ ge amaneŋ wor po nurd duneŋ hime.
Fudinde wor po. Gogo po.

**Al Kurunyen Mere Igin
The New Testament in the Gwahatike Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tok ples Gwahatike long
Nuigini**

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gwahatike

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

 You include the above copyright and source information.

 You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

dbba218f-41f3-5f08-b0b6-2a7c919093ab